

CEZA MUHAKEMESİNDE BASİT YARGILAMA VE ADİL YARGILANMA HAKKI

(*Simplified Trial in Criminal Procedure and Right to a Fair Trial*)

Prof. Dr. Hakan KARAKEHYA¹

Dr. Öğr. Üyesi Asuman İNCE TUNÇER²

ÖZ

Basit yargılama usulü 7188 sayılı kanunla, 2019 yılında hukukumuza girmiş alternatif bir cezai uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Diğer alternatif çözüm yöntemleri gibi basit yargılama usulüyle de mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve böylelikle mevcut diğer davaların daha kısa sürede bitirilmesine imkan sağlanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, alternatif çözüm yollarından her biri, adil yargılanma hakkı başta olmak üzere birçok temel hakka ve anayasal ilkeye müdahalede bulunmaktadır. Bu bağlamda, alternatif çözüm yollarının kullanılması, adalet sistemi bakımından zorunluluk arz etse de söz konusu kurumların hukuk devletinin bir gereği olarak anayasal sınırlar içerisinde düzenleme altına alınması gerekir. Çalışmamızda basit yargılama usulü, adil yargılanma hakkı ve diğer bazı anayasal ilkeler açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda öncelikle basit yargılama usulüne ilişkin açıklamalar yapılmış, daha sonra ceza muhakemesinde alternatif çözüm yollarından faydalanmanın zorunluluğu ve adil yargılanma hakkının gereklerine ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Son olarak ise basit yargılama usulünün adil yargılanma hakkı ve diğer bazı anayasal ilkeler bakımından değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basit yargılama, alternatif çözüm yolları, adil yargılanma hakkı, özel yargılama usulleri, ceza muhakemesi hukuku.

1 Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, hkarakehya@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5028-1216

2 Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, asumanince@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0454-5262

ABSTRACT

The simplified trial is an alternative criminal solution method that was introduced in our legislation in 2019 with Law no. 7188. Like other alternative solution methods, it is aimed to reduce the workload of the courts and thus to enable the other existing cases to be completed in a shorter time. However, each of the alternative solutions interferes with many fundamental rights and constitutional principles, especially the right to a fair trial. In this context, although the use of them is a necessity for the justice system, the said institutions should be regulated within constitutional limits as a requirement of the rule of law. In our study, the simplified trial has been evaluated in terms of the right to a fair trial and some other constitutional principles. In this context, first of all explanations were made regarding the simplified trial, then the necessity of using alternative solutions in criminal procedure and the requirements of the right to a fair trial were determined. Finally, the simplified trial has been evaluated in terms of the right to a fair trial and some other constitutional principles.

Keywords: Simplified trial, right to a fair trial, alternative solutions, special procedures, criminal procedure.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi alanında, genel muhakeme esasları dışında özel muhakeme usullerine de yer verilebilmektedir. Son zamanlarda bu alternatif çözüm yollarının sayısı ve çeşitliliğinde ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Nitekim Mahkemelerin iş yükünü azaltmaya yönelik birçok alternatif çözüm yöntemine hukuk sistemimiz içerisinde yer verilmiştir. Önödeme, uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması bunlara örnek olarak verilebilir. 2019 yılında kanun değişikliği ile bu kurumlara iki yeni alternatif çözüm yöntemi eklenmiştir. Bu bağlamda CMK'da 7188 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle birlikte seri muhakeme ve basit yargılama usul eklenmiştir. Diğer alternatif çözüm yollarında olduğu gibi bu iki yeni muhakeme kurumu da mahkemelerin iş yükünü azaltmayı, böylelikle mahkemelerin ellerindeki diğer dosyalara daha fazla vakit ayırarak, bunlarla ilgili uyuşmazlıkları daha çabuk çözüme kavuşturmalarını amaçlamaktadırlar. Bu sayede ceza davalısı kişilerin makul sürede yargılanma hakkı da ihlal edilmemiş olacaktır.

Basit yargılama usulü uygulanırken, sanığın adil yargılanma hakkına ilişkin birçok güvenceden ve anayasal haktan feragat etmesi

gerekmektedir. Bu nedenle söz konusu usulün Anayasa'ya ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun olup olmadığına ilişkin ciddi tartışmalar bulunmaktadır. Ancak birçok demokratik devlette gözlendiği üzere, mahkemelerin iş yükünün fazlalığı, modern ceza muhakemesinin birçok temel ilkesine istisna getirilerek, bu tür alternatif cezai uyuşmazlık çözüm yollarının ihdasını zorunlu kılmaktadır. Elbette ki bu tür kurumlara ilişkin olarak hiç kimse, gönül rahatlığı ile sorunsuz bir sistem öngörüldüğünü söyleyememektedir. Ancak ceza adaleti sistemine ilişkin alınan birçok kararda olduğu üzere, basit yargılama gibi kurumların artı-eksi analizi yapıldığında, zorunluluktan kaynaklı getirilerinin götürülerine nazaran çok daha fazla olduğu görülmektedir. Aksi takdirde mahkemelerin giderek artan iş yükü altında ezilmeleri kaçınılmaz olacaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, ciddi bir ihtiyaç olsa da bu tür kurumların hukuk devletinin bir gereği olarak anayasal sınırlar içerisinde hükme bağlanması zorunluluktur. Bu nedenle ihdas edilen kurumların adil yargılanma hakkı ve diğer anayasal ilkeler açısından daha ayrıntılı ele alınması gerekir. Çalışmamızda basit yargılama usulü, adil yargılanma hakkı ve diğer anayasal ilkeler bakımından detaylı bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda öncelikle basit yargılama usulüne ilişkin açıklamalarda bulunulmuş; daha sonra ceza muhakemesinde alternatif çözüm yollarından faydalanma zorunluluğu ve adil yargılanma hakkının esasları ortaya konulmuş; son olarak ise basit yargılama usulünün adil yargılanma hakkı ve diğer anayasal ilkeler açısından bir değerlendirmesi yapılmıştır.

I. BASİT YARGILAMA USULÜ

A. Genel Olarak

Basit yargılama usulü, CMK'da 7188 sayılı Kanunla 2019 yılında yapılan değişikliklerle birlikte hukuk sistemimize giren alternatif cezai uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biridir. Bir diğer alternatif çözüm yöntemi olan seri muhakeme usulü ile eş zamanlı olarak hukuk sistemimize giren basit yargılama usulü, tıpkı seri muhakeme usulü gibi mahkemelerin iş yükünü azaltmayı, böylelikle mahkemelerin ellerindeki dosyalara daha fazla vakit ayırarak, bunlarla ilgili uyuşmazlıkları daha çabuk çözüme kavuşturmalarını amaçlamaktadır. Bu sayede ceza davalısı kişilerin makul sürede yargılanma hakkı da ihlal edilmemiş

olacaktır³. Bununla birlikte, her ne kadar alternatif çözüm yollarının kullanılması, adalet sistemi bakımından zorunluluk arz etse de söz konusu kurumların hukuk devletinin bir gereği olarak anayasal sınırlar içerisinde düzenleme altına alınması gerekir.

Çalışmamızın bu bölümünde, basit yargılama usulü incelenecektir. Kurumunun hukuki niteliği, uygulama koşulları, uygulama süreci ve basit yargılama usulüne ilişkin diğer hususlar ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

B. Basit Yargılama Usulünün Hukuki Niteliği

Basit yargılama usulü⁴; görece hafif nitelikteki suçlar bakımından öngörülmüş olan, duruşma yapılmaksızın cezai uyuşmazlıkları çözüme kavuşturan, yazılı beyan esasına göre kurgulanmış, sanığın dolaylı rızasıyla⁵ adil yargılanmaya ilişkin birtakım güvencelerden yararlandırılmadığı, mahkemelerin emek ve zaman yönünden tasarrufta bulunmasına hizmet eden özel bir yargılama usulüdür⁶. Bu bağlamda

- 3 Benzer yönde bkz. KOCA Mahmut, "Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.: 2, 2020, s. 176; ŞAHİN Cumhur/GÖKTÜRK Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 209.
- 4 Basit yargılama usulünde hakimin bir yargılama yapılıp yapılmadığı hususundaki tartışmalar dikkate alındığında; yargılama deyişinin yerinde olmadığı, kurumun "basit kovuşturma" veya "hızlı kovuşturma" şeklinde adlandırılmasının daha yerinde olacağı yönünde bkz. KIZILARSLAN Hakan, "7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.:183 – 184, 2019, s. 1907. Basit yargılama usulü terimi yerine "seri yargılama" ya da "seri kovuşturma usulü" kavramlarının daha uygun bir adlandırma olacağı, basit kelimesi ile muhakeme kavramlarının birlikte kullanılmasının olumsuz bir yargı uyandırabileceği yönünde bkz. YILMAZ Zahit/APIŞ Özge, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, S.: 1, 2020, s. 86. Halihazırda medeni muhakemede de (HMK m. 316-322) basit yargılama usulü kurumu bulunduğundan böyle bir adlandırmanın olumsuz bir intiba yaratmayacağını düşünüyoruz.
- 5 Basit yargılama usulünün uygulanmasının da tıpkı seri muhakeme usulünde olduğu gibi sanığın müdafii huzurunda kabulü koşuluna bağlanması gerektiği yönünde bkz. TAŞKIN Ş. Cankat, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 170, ("*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*").
- 6 "...basit yargılama usulü, üst sınır belirli bir ağırlığın altından olan suçlar için öngörülmüş takdiri bir muhakeme türüdür." YILMAZ/APIŞ, s. 85. "Belirli bir yaptırım ağırlığına kadar olan suçlar bakımından kovuşturma evresinde duruşma açmaksızın dosya üzerinden yargılamanın tamamlanabilmesine, ancak itiraz üzerine duruşma açmak suretiyle yargılamaya devam edilmesine imkan tanıyan yargılama usulüdür." Bkz. ALDEMİR Hüsnü, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 264. "Basit yargılama usulü, kovuşturma evresinde hakimin takdiri ile uygulanan istisnai ve yeni bir yargılama usulüdür." Bkz. KEZER Ahmet, **30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ve Basit Yargılama Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 73. "Basit yargılama, niteliği gereği kovuşturma evresine özgü bir alternatif çözüm yoludur." Bkz. KIZILARSLAN, s. 1945. "Duruşmasız yargılama usulü olarak da ifade edilebilecek bu usul bazı basit suçlarda uygulama imkanı bulmaktadır." Bkz. ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 209.

basit yargılama, yazılı beyan ve duruşmasız yargılama esasları üzerine inşa edilmiş bir muhakeme kurumudur. Seri muhakeme usulünün aksine, koşullarının oluşması durumunda basit yargılama usulünün uygulanması zorunlu değildir. Basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağını mahkeme takdir eder. Mahkeme, basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verdiği halde CMK m. 251 hükümlerini tatbik edecektir⁷.

Ceza muhakemesinde her suçla ilgili olarak basit yargılama usulünün uygulanması mümkün değildir. Genel muhakeme usulüne istisna getiren ve dolayısıyla istisnai nitelikte olan bu kurum, aşağıda daha ayrıntılı inceleyeceğimiz üzere, sadece kanunda belirlenen kapsam dahilindeki suçlarla ilgili olarak uygulanabilecektir. Bilindiği üzere ceza muhakemesinde kıyas kuralı olarak serbesttir. Ancak temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı nitelikteki hükümler ile istisnai nitelikteki hükümlerin kıyasen genişletilmeleri mümkün değildir. Basit yargılama usulü kapsamındaki suçların da bu bağlamda kıyasen genişletilmeleri mümkün olmaz.

Basit yargılama usulü nispeten hafif nitelikteki suçlar bakımından kabul edilmiştir. Aksi takdirde gerek anayasadaki birçok ilkenin gerekse de adil yargılama hakkının ihlali söz konusu olacaktır. Kanun koyucu da yaptığı düzenleme ile belirli ağırlığa kadar olan suçların basit yargılama usulüne tabi olması esasını kabul etmiştir⁸.

Kurumun hukuki niteliğine ilişkin doktrinde yapılan değerlendirmelerde, mülga CMUK m. 286'da düzenlenen sulh ceza hakiminin ceza kararına benzer yönleri bulunduğu belirtilmektedir. Her iki usulün uygulanmasında da duruşma yapılmaksızın hüküm verilmekte, yalnız belli sınırların altında kalan cezalara hükmedilebilmekte, itiraz edilmemesi durumunda

7 ALDEMİR, s. 249; KIZILARSLAN, s. 1914. Bir görüşe göre; sanığın veya sanık ile mağdurun mahkemeye birlikte başvurması halinde basit yargılama usulünün uygulanması yasal olarak zorunlu tutulmalıydı. Halihazırdaki düzenleme ile takdir hakkının tamamen mahkemeye verilmesi sistemden beklenen verimin alınmamasına neden olacaktır. Bkz. KEZER, s. 126. Bir başka görüşe göre ise usulün uygulanması kanunen mahkemelerin takdirine bırakılmış olsa da uygulamada hüküm emredici bir kuralmış gibi algılanmıştır ve kararların çoğunlukla duruşma açılmaksızın verildiği gözlenmektedir. Böyle bir uygulamanın meram anlatma hakkını ihlal ettiği değerlendirilmektedir. Bkz. TAŞKIN Şaban Cankat, "7188 Sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu'na Getirilen "Basit Yargılama Usulü" Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.: 1 – 3, 2020, s. 3114 vd., ("*Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler*").

8 Aynı yönde bkz. KOCA, s. 177.

hüküm kesinleşmektedir⁹. Seri muhakeme usulü Alman CMK'da özel muhakeme usulleri başlığı altında 417 vd. ile düzenlenmiş olan hızlı muhakeme kurumuna da benzemektedir. Hızlı muhakeme usulünün uygulanması konunun basit gerçeklere veya açık kanıtlara dayalı olması koşullarına bağlanmıştır¹⁰. Basit yargılama usulünün uygulanması açısından da benzer koşul aranmaktadır. Her iki yargılama usulünün uygulanması bakımından da sanığın kabulü gerekmemektedir¹¹. Hızlı muhakemede de tıpkı basit yargılamada olduğu gibi özel muhakeme usulünün uygulanmasından karar verinceye kadar her aşamada vazgeçilebilmektedir¹². Ancak belirtmek gerekir ki, hızlı muhakeme usulünde duruşma devresi tam manasıyla atlanmamaktadır. Bu usulün uygulanmasına karar veren mahkeme derhal ya da en geç altı hafta içinde açılacak acil bir duruşma ile kararını vermektedir¹³.

C. Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Koşulları

1. Genel Olarak

Ceza muhakemesi bakımından istisnai bir yol olan basit yargılama usulünün uygulanması için birtakım koşulların gerçekleşmesi gerekir. Aksi takdirde bu istisnai yolun uygulanması söz konusu olamayacaktır. Burada basit yargılama usulünün uygulanması için gerekli koşulların neler olduğu tespit edilerek, bu koşullara ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapılacaktır.

Bu bağlamda basit yargılama usulünün uygulanma koşulları şu şekildedir;

- 1) Kovuşturmaya geçilmiş olması
- 2) Uyuşmazlığın asliye ceza mahkemesinin görev alanında bulunması

9 DEĞİRMENCİ Olgun, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 252-252)", *Terazi Hukuk Dergisi*, S.: 1, 2020, s. 40-41; KIZILARSLAN, s. 1945; TAŞKIN, Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler, s. 3109; YILMAZ/APIŞ, s. 87. Kurumun ceza kararnamesinin geniş bir uygulaması olduğu yönünde bkz. YENİSEY Feridun/NUHOĞLU, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 851.

10 PUTZKE Holm/SCHNEINFELD Jörg, "StPO § 417 Zulässigkeit", *Münchener Kommentar zur StPO Band 3*, (der. C. Knauer, vd.), C. H. Beck, München, 2019, Rn. 12. Hızlı muhakeme sonunda bir yıl hapis cezasından daha yüksek bir hapis cezası veya bir reform ve güvenlik önlemi verilemez. Sürücü belgesinin geri alınması kararı verilebilir (Alman CMK m.419/1).

11 PUTZKE/SCHNEINFELD, "StPO § 417 Zulässigkeit", Rn. 23.

12 TEMMING Dieter, "StPO § 419 Entscheidung des Gerichts; Strafmaß", *BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra*, (der. J. Graf), C.H. Beck, München, 2020, Rn. 2.

13 GRAF Jürgen-Peter, StPO § 418 Durchführung der Hauptverhandlung, *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung*, (der. R. Hanning), C.H. Beck, München, 2019, Rn. 5

3) Muhakeme konusu fiilin oluşturduğu suçun basit yargılama usulüne tabi olması.

4) Mahkemenin dosya içeriğinden vicdani kanaate ulaşması

5) Suçun basit yargılama usulüne tabi olmayan bir başka suçla birlikte işlenmemiş olması

6) Suçun takibinin izne veya talebe bağlı olmaması

7) Suçun takibinin izin ve talep dışında tabi olduğu muhakeme şartının gerçekleşmiş olması

8) Sanıkta yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinden birinin bulunmaması

Aşağıda basit yargılama usulünün uygulanma koşulları ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır.

2. Kovuşturmaya Geçilmiş Olması

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi ancak kovuşturma aşamasına geçildikten sonra söz konusu olabilir. Kanun koyucu CMK m.251/1'de basit yargılama usulüne ilişkin genel düzenlemeye yer verirken, "... *iddianamenin kabulünden sonra... basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir*" demek suretiyle bu hususu açıkça vurgulamıştır.

CMK m.2/1/f'ye göre "*kovuşturma; iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi... ifade eder.*" Yine CMK m.175/1'e göre "*iddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar.*" Bu hükümlere göre, ceza muhakemesinde iddianamenin kabulü, kovuşturma evresine geçildiğinin ve kamu davasının açılmış olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla "*basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için kamu davasının açılmış olması ya da kovuşturmaya geçilmiş olması gerekir*" de denilebilir.

Bu bağlamda CMK m.170/2 gereğince, savcı, şüphelinin suç işlediğine ilişkin yeterli şüpheye ulaşmış olmalı, bunun üzerine görevli ve yetkili mahkemeye hitaben iddianame düzenlemeli, son olarak da iddianame mahkeme tarafından kabul edilmelidir. İşte mahkeme, ancak iddianamenin kabulü kararını verdikten sonra basit yargılama usulünü uygulamaya karar verebilir. Bu aşamaya kadar ise muhakeme, CMK'da hükme bağlanan genel esaslara göre yürütülür. Dolayısıyla "*kovuşturmaya geçilmiş olması,*" ya da "*kamu davasının açılmış olması*" yahut da "*iddianamenin kabul edilmiş olması*" basit yargılama usulünün

uygulanabilmesi bakımından zorunludur. Bu husus, basit yargılama usulünün uygulanabileceği muhakeme safhası ile ilgili bir durum olmakla birlikte, aynı zamanda bir zorunluluk ortaya koyduğu için basit yargılama usulünün uygulanma koşulları arasındadır.

Basit yargılama usulü kapsamında olan bir suç bakımından soruşturma evresinde seri muhakeme usulü uygulanmış ve başarısızlıkla sonuçlanmış ise söz konusu suç bakımından kovuşturma aşamasında basit yargılanma usulünün uygulanması mümkündür¹⁴.

7188 sayılı Kanun'la CMK'ya eklenen geçici 5. madde ile 1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulü uygulanmayacağı öngörülmüştür (5/1-d). Ancak söz konusu düzenlemede geçen "kovuşturma evresine geçilmiş" ifadesi basit yargılama usulü bakımından Anayasa'nın 38. maddesine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. AYM, yargılama aşamasında olup henüz hükmüm kurulmamış dolayısıyla yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasının öngörülmesini ihlal olarak değerlendirmiştir¹⁵.

3. Uyuşmazlığın Asliye Ceza Mahkemesinin Görev Alanında Yer Alması

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesinin diğer bir koşulu uyuşmazlığın asliye ceza mahkemesinin görev alanına giriyor olmasıdır.

14 DEĞİRMENCİ, s. 43; KEZER, s. 106; TAŞKIN, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 178.

15 "... 27. İtiraz konusu kural belirli bir tarihten önce kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarda basit yargılama usulünün uygulanamayacağını öngörmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Kanun'un 251. maddesinin (3) numaralı fıkrası basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkûmiyet karar verildiği takdirde verilecek sonuç cezada dörtte bir oranında indirim yapılmasını öngörmektedir. Buna göre itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz hüküm kurulmamış dolayısıyla yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesini ihlal etmektedir.

...

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle eklenen geçici 5. maddenin (d) bendinde yer alan;

A. "...kovuşturma evresine geçilmiş,..." ibaresine ilişkin esas incelemenin aynı bentte yer alan "... basit yargılama usulü..." yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE,

B. "...kovuşturma evresine geçilmiş,..." ibaresinin aynı bentte yer alan "...basit yargılama usulü..." yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Recai AKYEL ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 25/6/2020 tarihinde karar verildi." AYM, 25.06.2020, E. 220/16 K. 2020/33, R.G. No: 31218; R.G. Tarihi: 19.8.2020.

Nitekim CMK m.251/1'de "asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir." denilmek suretiyle, basit yargılama usulünün ancak asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren ve hükümde belirtilen diğer koşulları sağlayan cezai uyuşmazlıklar bakımından mümkün olduğu düzenleme altına alınmıştır.

4. Muhakeme Konusu Fiilin Oluşturduğu Suçun Basit Yargılama Usulüne Tabi Olması

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi bakımından gerekli koşullardan biri, uyuşmazlık konusu suçun basit yargılama usulü kapsamında olmasıdır. Nitekim kanun koyucu tüm suçlarla ilgili olarak bu usulün uygulanması imkanı tanımamıştır¹⁶. Bu bağlamda; "asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir (CMK m.251/1)."¹⁷

16 Basit yargılama usulünde seri muhakemeden farklı olarak "basit" dahi olsa bir yargılama usulü tatbik edileceğinden, kapsamının seri muhakemeye göre daha geniş tutulduğu yönünde bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 88.

17 Bu bağlamda TCK kapsamında basit yargılama usulünün uygulanabileceği suç tipleri şu şekilde sıralanabilir; Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi (TCK m.88/1), terk suçu (TCK 97), Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (TCK m.98), Tehdit suçu (TCK m.106/1), Basit cinsel taciz suçu (TCK m.105/1, çocuğa karşı cinsel taciz suçu hariç), Konut dokunulmazlığının ihlali suçu (TCK m.116/1,2,3), İş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçu (TCK m.117/1), Hakaret suçu (TCK m.125), Kişinin hatrasına hakaret suçu (TCK m.130), İbadethane ve mezarlıklara zarar verme suçu (TCK m.153/2), Güveni kötüye kullanma suçu (TCK m.155/1), Bedelsiz senedi kullanma suçu (TCK m.156), Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçu (TCK m.160), Taksirli iflas suçu (TCK m.162), Karşılıksız yararlanma (TCK m.163), Bilgi vermeme (TCK m.166), Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (TCK m.170/2), Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması (TCK m.171), Akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali (TCK m.175), İnşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama (TCK m.176), Hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması (TCK m.177), İşaret ve engel koymama (TCK m.178), Trafik güvenliğini kasten tehlikeye sokma (TCK m.179/2,3), Trafik güvenliğini taksirle tehlikeye sokma (TCK m.180), Çevrenin kasten kirletilmesi (TCK m.181), Çevrenin taksirle kirletilmesi (TCK m.182), Gürültüye neden olma (TCK m.183), Zehirli madde imal ve ticareti (TCK m.193), Sağlık için tehlikeli madde temini (TCK m.194), Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (TCK m.195), Usulsüz ölü gömülmesi (TCK m.196), Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (TCK m.206), Açığa imzanın kötüye kullanılması (TCK m.209), Suçu ve suçluyu övme (TCK m.215), Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama (TCK m.216/2,3), Kanunlara uymamaya tahrik (TCK m.217), Görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma (TCK m.219), Hayasızca hareketler (TCK m.225), Müstehcenlik suçu (TCK m.226/1), Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK m.230), Kötü muamele (TCK m.232), Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK m.233), Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m.234), Fiyatları etkileme (TCK m. 237), Mal veya hizmet satımından kaçınma (TCK m.240), Bilişim sistemine girme (TCK

5. Mahkemenin Dosya İçeriğinden Vicdani Kanaate Ulaşmış Olması

Mahkemenin basit yargılama usulünü uygulayabilmesi bakımından dosya içeriğindeki delillerden vicdani kanaate ulaşmış olması gerekir. Bir başka deyişle dosya içeriğinde yer alan deliller mahkemede sanığın suçu işleyip işlemediği hususunda kanaat oluşturmalıdır. Eğer mahkeme suçun sanık tarafından işlenip işlenmediği dair böyle bir kanaate ulaşamamış ise bu durumda basit yargılama usulünü uygulayamayacaktır. Her ne kadar kanuni düzenlemede, mahkemenin vicdani kanaate ulaşması halinde basit yargılama usulünü uygulayabileceğine dair bir düzenleme bulunmasa da Anayasa m.138/1 gereği mahkemelerin vicdani kanaate ulaşarak hüküm kurlmaları esastır¹⁸. Ancak burada oluşacak vicdani kanaatin, normal yargılama usulünden farklı şekilde oluşmasına imkan tanındığını da ifade etmek gerekir. Nitekim vicdani kanaatin sağlıklı bir şekilde oluşumu, ancak duruşmada ve mahkeme huzuruna getirilip tartışılan deliller ışığında söz konusu olabilir (bkz. CMK m.217/2). Oysa basit yargılamada yapılan bir duruşma ve tartışılan delil bulunmamaktadır.

Bu noktada vicdani kanaat kavramını biraz daha açmayı uygun bulmaktayız. Ceza muhakemesinde öncelikle maddi gerçek bulunmalı ve maddi ceza hukuku açısından önemli olan tüm hususların tek tek ispatına çalışılmalıdır¹⁹. Geçmişte olup biten bir olayın, onu temsil eden vasıtalar, yani deliller aracılığıyla bugün ortaya konulmuş haline, maddi gerçek denir²⁰. Maddi gerçeğin doğruluğundan, bir başka

---

m.243/1,2,3), Görevi kötüye kullanma (TCK m.257), Kamu görevlisinin ticareti (TCK m.259), Kamu görevinin terki veya yapılmaması (TCK m.260), Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf (TCK m.261), Kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi (TCK m.262), Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma (TCK m.264), Suç üstlenme (TCK m.270), Yalan tanıklık (TCK m.272/1), Suçu bildirmeme (TCK m.278), Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi (TCK m.279), Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi (TCK m.280), Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme (TCK m.284), Ses veya görüntülerin kayda alınması (TCK m.286), Genital muayene (TCK m.287), Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs (TCK m.288), Muhafaza görevini kötüye kullanma (TCK m.289), Resmen teslim olunan mala el konulması ve bozulması (TCK m.290), Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme (TCK m.291), Hükümlü veya tutuklunun kaçması (TCK m.292/1), Muhafızın görevini kötüye kullanması (TCK m.295).

18 Kanun'da usulün uygulanmasını takdir etmek bakımından herhangi bir ölçüt konmadığı yönünde bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 89; YENİSEY/NUHOĞLU, s. 853. Düzenlemede mahkemelerin takdir haklarını nasıl kullanacaklarına ilişkin ölçüt getirilmese de maddenin tamamı dikkate alındığında ancak ayrıca delil ikamesine gerek olmaksızın vicdani kanaate ulaşılabilirdiği durumlarda basit yargılama kararı verilebileceği yönünde bkz. DEĞİRMENCİ, s. 45.

19 VOLK Klaus, *Grundkurs StPO*, C. H. Beck, München 2005, s.6.

20 Bu şekilde tanımlandığında maddi gerçeğin iki temel unsuru olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, maddi gerçeğin geçmişte olup bitmiş bir olaya ilişkin olması; ikincisi ise,

deyişle mutlak gerçeğe uygunluğundan şüphe etmek için akla ve mantığa uygun bir gerekçe gösterilemez²¹. Buna rağmen maddi gerçeğe ilişkin karar, her zaman hata yapma rizikosunu beraberinde taşır. Verilen kararın doğruluğu, her şeyden önce mahkemenin yargılama sırasında ne kadar doğru bir yol izlediğine bağlıdır²². Ayrıca mahkeme gerektiği şekilde hareket etmiş olsa bile muhakeme sonunda bulunan maddi gerçeğin, mutlak gerçeğe uygun olup olmadığının tam bir kesinlik içerisinde bilinebilmesi mümkün değildir. Çünkü maddi gerçek, o konuda ulaşılabilecek en doğru bilgilere dayanmakla birlikte, tasavvur edilebilecek her türlü şüphelyi bertaraf etmemektedir²³. Ceza muhakemesinde yargılama makamı, cezai uyuşmazlığın maddi kısmını çözerken *vicdani kanaatine* göre karar verir²⁴. *Vicdani kanaat*; maddi uyuşmazlığı çözmeye yetkili makamın, duruşmada yapılan muhakeme faaliyeti sonucunda ve ortaya konan deliller ışığında, aklını ve bilimi rehber yaparak, hukukun koyduğu sınırlar içerisinde kalarak, maddi olayın oluş biçimine dair ulaştığı, gerekçeye dayanan ve kendi açısından duyduğu şüphelyi bertaraf eden bir kanaattir²⁵. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere vicdani kanaat terimi, hukuki anlamda, gündelik hayattaki anlamından çok daha farklı bir içeriğe sahiptir. Hukuki anlamda vicdani kanaat, rasyonel olmayan birtakım hislere değil; bilakis son derece rasyonel verilere dayanmalıdır. Maddi gerçeği bulacak olan merci, aklını rehber yaparak uyuşmazlık konusu olayı aydınlatmalıdır. Bununla birlikte vicdani kanaat hukukun çizdiği sınırlar içerisinde oluşmalıdır. Dolayısıyla hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş deliller kural olarak vicdani kanaatin oluşumunda dikkate alınmamalıdır.

bu olayın oluş biçiminin delil vasıtalarıyla ortaya konulmasıdır. Bu unsurların açıklaması için bkz. KARAKEHYA Hakan, "Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek", **Eskişehir Barosu Dergisi**, Haziran, 2006, s.96 vd.

21 FEYZİOĞLU Metin, **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s.72.

22 VOLK, s.6.

23 FEYZİOĞLU, s.72-73; Ceza muhakemesinde hem bireylerin hem de toplumun menfaatlerini korumak, gerçeğe uygunluk demek olan hakikatin araştırılması ile mümkün olur. Ancak bir yandan gerçeğin tam olan tespit edilmesindeki maddi imkansızlıklar, diğer yandan uyuşmazlıkları kesin hükümle sona erdirmeye zorunluluğu objektif ve mutlak denilen belirlilikten vazgeçilip, nispi belirlilikle yetinilmesine neden olmuştur. KUNTER Nurullah/ YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006, s.23.

24 CMK'da mahkemenin delilleri takdir yetkisini düzenleyen hükme, hakim delilleri vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edeceği ifadesi de eklenmiştir (CMK m.217/1). Böylelikle vicdani kanaat kavramı CMK'da açıkça vurgulanmıştır. Bkz. ŞAHİN Cumhur, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005, s.62

25 Benzer şekilde bkz. FEYZİOĞLU, s.109.

6. Suçun Basit Yargılama Usulüne Tabi Olmayan Bir Başka Suçla Birlikte İşlenmemiş Olması

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi bakımından gerekli olan bir diğer koşul, basit yargılama usulüne tabi suçun bu kapsamda olmayan bir başka suçla birlikte işlenmemiş olmasıdır. Bu husus CMK m.251/8'de, "basit yargılama usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz" denilmek suretiyle hükme bağlanmıştır. Kanun koyucu bu düzenlemeyle, haksızlık içeren bir eylemin, daha ağır haksızlık oluşturan bir başka eylemle birlikte işlenmesi durumunda, bunların birlikte ele alınması gerekliliğini kabul etmiştir²⁶. Nitekim basit yargılama usulüne tabi olmayan eylem bakımından normal yargılama prosedürü uygulanacaktır. Bu durumda bununla bağlantılı olan basit yargılama usulüne tabi eylem bakımından söz konusu usulün uygulanmasının mahkemelerin iş yükünü ciddi anlamda azaltacağı düşünülemez. Belirttiğimiz üzere zaten bağlantılı diğer eylem bakımından normal prosedürün tüm unsurları uygulanacaktır. Bunun yanında suçların birlikte işlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan toplam haksızlığın bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği de düşünülebilir²⁷. Bu bağlamda örneğin, çocuğun cinsel istismarı suçu, TCK m.116/1 kapsamında konut dokunulmazlığının ihlali suretiyle işlenmişse, normalde basit yargılama usulüne tabi olan konut dokunulmazlığının ihlali bakımından da artık basit yargılama usulü uygulanamayacaktır²⁸. Basit yargılama usulüne tabi iki suçun birlikte işlenmiş olması halinde ise bu usulün uygulanması mümkündür²⁹.

7. Suçun Takibinin İzne veya Talebe Bağlı Olmaması

Kanun koyucu basit yargılama usulünün uygulanabilmesi bakımından, yargılama konusu fiilin oluşturduğu suçun takibinin izne ya da şikayete tabi olmamasını aramıştır. Buna ilişkin hükme ise CMK m.251/7'de yer almaktadır. Söz konusu hükme göre; basit yargılama usulü "... soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz (CMK m.251/7)"

26 Davaların daha teminatlı olan olağan yargılama usulüne göre birlikte yargılanmasının öngörülmesinin isabetli bir düzenleme olduğu yönünde bkz. KOCA, s. 181.

27 Benzer değerlendirmeler için bkz. KIZILARSLAN, s. 1946.

28 Eğer bu şekilde birlikte işlenen suçlar hakkında basit yargılama usulü işletilerek hüküm kurulmuşsa, bu kararın yok sayılması gerektiği, ilgili hükmün yokluğunun tespiti amacıyla CMK m. 309 gereğince kanun yararına bozma yolunun işletilmesi gerektiği yönünde bkz. TAŞKIN, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 155.

29 KEZER, s. 90.

8. Suçun Takibinin İzin ve Talep Dışında Tabi Olduğu Muhakeme Şartının Gerçekleşmiş Olması

Uyuşmazlık konusu fiilin ilişkin olduğu suçun takibi bakımından izin veya talep şartı öngörülümüşse, bu suçlarda basit yargılama usulü uygulanamayacaktır (CMK m.251/7). Bununla birlikte suçun takibi bakımından bu iki şart dışında, kanunen başkaca bir muhakeme şartının gerçekleşmesi aranmışsa; bu durumda söz konusu muhakeme şartı gerçekleşmedikçe basit yargılama usulü uygulanamayacaktır. Nitekim suçun takibinin şarta bağlı olduğu hallerde, bu durumun soruşturma sırasında tespit edilmesi ve şartın gerçekleşme imkanının olmadığı görülmesi durumunda, kovuşturma olanağının bulunmaması dolayısıyla, kovuşturmayaya yer olmadığı (takipsizlik) kararı verilerek muhakemenin sona erdirilmesi gerekir. Ancak bazen suçun takibinin şarta bağlı olduğu soruşturma sırasında ve iddianamenin değerlendirilmesi aşamasında fark edilmeyebilir. Böylelikle muhakeme şartına bağlı suçla ilgili uyuşmazlık duruşma aşamasına kadar gelebilir. Bununla birlikte dava açılmasından sonra uyuşmazlık konusu fiilin oluşturduğu suçun hukuki niteliği de değişebilecektir. Bu tür hallerde fiilin oluşturduğu yeni suçun muhakeme şartına tabi olması da mümkündür. İşte tüm bu hallerde suçun tabi olduğu şartın gerçekleşmesi gerekir. Aksi takdirde, muhakemenin genel esaslara göre yürütülmesi mümkün olmadığı gibi, basit yargılama usulünün de uygulanması mümkün olmayacaktır. Nitekim yargılama sırasında suçun takibinin şarta bağlı olduğu ve bu şartın gerçekleşme ihtimalinin bulunmadığı anlaşıldığında, düşme kararı ile muhakemenin sona erdirilmesi gerekir (CMK m.223/8)³⁰.

9. Sanıkta Yaş Küçüklüğü ve Akıl Hastalığı ile Sağır ve Dilsizlik Hallerinden Birinin Bulunmaması

Seri muhakeme usulünde olduğu üzere, kanun koyucu basit yargılama usulünün de sanık bakımından yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinin bulunmamasını, basit yargılama usulünün uygulanması için gerekli koşul arasında saymıştır. Bu bağlamda CMK m.251/7'ye göre; *"basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz."* Sanık basit yargılama usulü sonucunda verilen hükme itiraz etmeyerek, söz konusu hükmü kabullenmiş; aynı zamanda duruşmaya çıkma hakkı başta olmak üzere

30 ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 136 vd.

adil yargılanma hakkı bakımından kendisine tanınmış olan önemli güvencelerden vazgeçmiş olmaktadır. Daha önce de vurguladığımız üzere adil yargılanmaya ilişkin bu güvencelerden vazgeçmenin makul karşılanabilmesi ve hukuken sonuç doğurması için bir takım başkaca koşullarla birlikte, sanığın aydınlatılmış onamının da alınması zorunludur. Bu bağlamda kanun koyucu; tıpkı seri muhakemede olduğu üzere, “aydınlatılmış rıza”nın bu gruptakiler bakımından söz konusu olamayacağını kabul ederek, söz konusu kişilerin sanık olduğu cezai uyuşmazlıklarda basit yargılama usulünün uygulanmasına imkan tanımamıştır.

D. Basit Yargılama Usulünün Uygulanması

1. Genel Olarak

Basit yargılama usulü uygulanırken belirli safhalardan geçilerek süreç ilerletilir. Bu bağlamda söz konusu usulün uygulama sürecini safhalara ayırarak incelemeyi uygun buluyoruz. Böylelikle konunun daha sistematik şekilde açıklanması da mümkün olmaktadır. Aşağıda basit yargılama usulünün uygulanma süreci, safhalara ayrılarak ve her bir safha ana hatlarıyla ayrı başlık altında ele alınarak açıklanacaktır.

2. Ön Değerlendirme Safhası

Mahkeme iddianamenin kabulü kararı verdikten sonra, dosyayla ilgili olarak basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağını değerlendirir. Nitekim CMK m.251/2 hükmü, “*basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde*” diye başlamaktadır. Dolayısıyla mahkeme iddianameyi kabul ettikten sonra, bu usulün uygulanma koşullarının bulunduğu kanaat getirmelidir. Bu da dosya içeriğinden sanığın suçu işlediği veya işlemediği hususunda vicdani kanaate ulaşmasıyla mümkün olacaktır. Mahkeme bu kararı verirken sadece dosya içeriğinde yer alan bilgilerle hareket edecektir. Nitekim henüz kanunda gösterilen ilgililere tebligat yapılmamış ve bu kimselerin beyanları alınmamıştır. Aşağıda daha ayrıntılı ele alacağımız üzere, söz konusu beyanlar alındıktan sonra bu beyanlarla birlikte dosya içeriğindeki delillerin bir kez daha değerlendirilmesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle henüz kanunda gösterilen ilgililerin beyanları alınmadan yapılan bu değerlendirme sürecini, “ön değerlendirme safhası” olarak nitelendirmeyi uygun buluyoruz.

Kanuni düzenlemeden anlaşıldığı üzere mahkeme basit yargılama usulünü uygulamaya duruşma hazırlığı safhasında karar verebilecektir³¹. Eğer bu aşamada basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmemişse, genel muhakeme usulüne göre tensip zaptında (duruşmaya hazırlık tutanağında) gösterilen duruşma günü taraflara tebliğ edildikten sonra, artık basit yargılama usulünü uygulama imkanı kalmaz. Duruşma hazırlığı ise kovuşturmanın ilk devresidir. İddianamenin kabulü kararıyla başlayan bu devrede mahkeme, dosya içeriğine baktığında, mevcut deliller ışığında vicdani kanaate ulaşırsa (uygulamadaki ifadeyle dosya açık ve net ise) basit yargılama usulünü uygulamaya karar verebilecektir.

Basit yargılama usulünün uygulanması, tüm kanuni koşullar bulunsa bile, kanun koyucu tarafından mahkemenin takdirine bırakılmıştır. Dolayısıyla koşullar bulunsa bile mahkeme bu usulü uygulamayabilir. Ancak dosya içeriğinde yer alan deliller ışığında bu usulü uygulamaya karar vermişse, kanunda gösterilen ilgililere tebligat çıkartacaktır³².

3. Tebligat ve Beyanların Toplanması Safhası

Mahkeme, dosyadaki delilleri vicdani kanaatine göre değerlendirip, basit yargılama usulünün kanuni koşullarının bulunduğunu görürse, sanık, mağdur ve şikayetçiye, iddianamenin bir suretini de içeren tebligat çıkartır. Tebligatta duruşma yapmadan hüküm verilebileceği belirtilir ve söz konusu kişilerden beyanlarını on beş gün içinde mahkemeye bildirmeleri istenir³³. Bununla birlikte uyuşmazlığı aydınlatmaya yarayacak birtakım belgeler varsa, bunlar da ilgili kurum

31 Mahkemenin basit yargılama usulünün uygulanması konusunda takdir hakkını kullanırken savcının da görüşünü almasının daha uygun olacağı yönünde bkz. KIZILARSLAN, s. 1948.

32 Bir görüşe göre; usulün uygulanması noktasında mahkemeye takdir hakkı tanınmış olması isabetli bir düzenleme olmamıştır. Kanunen öngörülmuş sınırlar içerisinde bulunan suçların yargılanmasında bu usule başvurulmasının zorunlu tutulması kurumun amacına ulaşması bakımından daha yerinde olurdu; zira mahkemelerin takdiri neticesinde farklılaşan uygulama sonucunda kimi sanıklar hakkında ¼ oranındaki indirim uygulanacakken, kimi sanıklar bu indirimden faydalanamayacaktır. ŞEN Ersan, **Ceza Muhakemesinde Seri ve Basit Yargılama Usulleri**, <https://www.hukukihaber.net/ceza-muhakemesinde-seri-ve-basit-yargilama-usulleri-makale,7039.html> (E.T.: 23.12.2020), p. 10; YILMAZ/APIŞ, s. 89.; Aksi görüşe göre ise usule başvurulması mahkemelerin takdirine bırakılmış olsa da hükmün emredici bir şekilde algılanması nedeniyle uygulamanın bu yönde şekillenmemesi ve çoğu uyuşmazlıkta dosya üzerinden karar verilmesi meram anlatma ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. TAŞKIN, Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler, s. 3114.

33 Tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verileceğinin belirtilmemesi halinde usulün uygulanması hukuka aykırı olur. Böyle bir durumda sanığın duruşma hakkından açıkça feragat ettiği söylenemez. Bkz. DEĞİRMENCİ, s. 45.

ve kuruluşlardan talep edilir³⁴. Bu husus kanunda şu şekilde hükme bağlanmıştır; *“basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde mahkemece iddianame; sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenir. Tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilir. Ayrıca, toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir (CMK m.251/2).”*

Tebliğatin gönderileceği kimseler Kanun'da; sanık, mağdur ve şikâyetçi olarak belirlenmiştir. Sanık CMK m.2'de de açıkça ifade edildiği üzere kovuşturma sırasında suç isnadı altında bulunan kimsedir. Mağdur ise suçla korunan hukuki menfaatin somut olaydaki sahibidir. Mağdur da şikâyetçi olabilecek kimselerdendir. Ancak mağdur olmamakla birlikte şikâyetçi olan suçtan doğrudan doğruya zarar gören gerçek ve tüzel kişiler söz konusu olabilir. Bu nedenle kanun koyucu mağdur dışında ayrıca şikâyetçiye de söz konusu tebliğatin yapılacağını hüküm altına almıştır.

Her ne kadar mahkeme, ön değerlendirme safhasında, dosya içeriğinden vicdani kanaatini oluşturmuş olsa da taraflara uyuşmazlık konusu olaya ilişkin görüşlerini açıklama imkanı da verir. Bu bağlamda kendisine iddianame tebliğ edilen sanık suçlamalardan haberdar olarak on beş gün içinde mahkemeye savunmasını yazılı olarak verecektir. Burada sanığın sözlü savunma yapma imkanı bulunmamaktadır. Benzer şekilde mağdur ve şikâyetçi de uyuşmazlık konusu olaya ilişkin beyanlarını sunabileceklerdir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, sanık, mağdur veya şikâyetçiden herhangi birisi ya da hepsi beyanda bulunmamayı tercih edebilirler. Söz konusu kimselerin beyanda bulunmamış olmaları mahkemenin basit yargılama usulüyle hüküm kurmasına engel değildir. Önemli olan söz konusu kişilere yazılı olarak görüşlerini bildirme imkanı tanınması ve bunun için kanunda öngörülen on beş günlük sürenin verilmesidir. Eğer söz konusu kimseler beyanda bulunmuşlarsa, onların beyanını almaya yönelik bir zorla getirme kararı verilmesi ya da yakalama emri çıkartılması mümkün değildir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, ilgililere tebliğ edilen iddianamede yer alan suçlamalar açık ve anlaşılır olmalı, sanığın savunma hakkı kısıtlanmamalıdır. Nitekim doktrinde kişinin ifadesi alınmaksızın

³⁴ Mahkemeye belge toplama yetkisi verilmesinin uygun olmadığı, belge toplama ihtiyacı halinde delil durumu açık olmadığından yargılamanın genel hükümlere göre yapılması gerektiği yönünde bkz. KOCA, s. 184.

hakkında iddianame düzenlenmesinin mümkün olması karşısında, sanığın hakkında suçlamalardan ilk olarak bu tebligatla haberdar olması ihtimali bulunduğu; bu nedenle sanığın yalnızca yazılı savunma yapabilmesinin yeterli olmadığı şeklinde görüşler bulunmaktadır³⁵. Bu bağlamda silahların eşitliği ilkesi kapsamında hakkındaki isnadı ve haklarını öğrenebilmesi bakımından sanığa suçlamaların sözlü olarak bildirilmesinin sağlanması gerektiği de belirtilmektedir³⁶.

4. Değerlendirme Safhası

Mahkeme tarafların görüşlerini aldıktan ve gerekliyse talep üzerine getirttiği belgeleri dosya içeriğindeki belgelerle birlikte değerlendirdikten sonra, ön inceleme safhasında kendisinde oluşan kanaatin devam edip etmediğini tekrar değerlendirir. Eğer kanaati devam etmekteyse, bu doğrultuda hükmünü kurar. Eğer mahkumiyet kararı verecekse, değerlendirme safhasından sonra, kanunda belirttiği usulle uygulanacak yaptırımını belirler. Diğer hüküm türleri bakımından ise değerlendirme sonrasında doğrudan hükmünü kurar.

Buna karşın tarafların beyanlarını aldıktan sonra ya da talep ettiği belgeleri inceleyince mahkemede başlangıçta var olan kanaat kaybolabilir. Bu durumda mahkeme duruşma günü belirleyerek, genel esaslara göre muhakemenin devam etmesine karar verecektir (CMK m.251/6)³⁷. Bu durumda normal yargılama nasıl gerçekleştiriliyorsa, somut uyuşmazlığa ilişkin de aynı şekilde hareket edilecektir.

Bu noktada, mahkemenin ön değerlendirme sonucunda sahip olduğu kanaatin, aksi yönde değişmesi durumunda da basit yargılama usulüne devam edilip edilmeyeceği sorusu akla gelebilir. Gerçekten de ilgililerin beyanları alındıktan veya toplanan belgeler incelendikten

35 Görüş sahiplerine göre; mahkemenin ilgililere tebliği üzerine yalnızca yazılı olarak beyan ve savunma verilebilmesi duruşmaya hakim olan ilkelerden sözlülük ilkesine aykırı olarak görünse de aksi durum basit yargılama usulünü anlamsız hale getirebilecektir. Ancak sanığa sözlü savunma imkanı tanınması ve iddianın sözlü olarak bildirilmesi gibi uygulamalarla savunma hakkı açısından doğacak sıkıntılar engellenebilir. Bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 90 vd. Bir başka değerlendirmeye göre; iddianamenin tebliğ edilecek olması doğabilecek sakıncaları ortadan kaldıramayacaktır. Zira ülkemizde hukuk bilinci yeterince gelişmediğinden sanığa tebligat çıkarmak haklarının korunması bakımından yetersizdir. Bu bağlamda sanığın kendisine sadece iddianame gönderilmesi ile hakkındaki suçlamalardan haberdar olduğu söylenemez. Usulün uygulanmasının sanığın kabulüne bağlı tutulmaması ve sanığa zorunlu müdafii de atanmadığı göz önünde bulundurulduğunda savunma hakkı bakımından sorunlar ortaya çıkabilecektir. Bkz. TAŞKIN, Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler, s. 3118.

36 YILMAZ/APIŞ, s. 90.

37 Kanuni düzenlemede kullanılan ifadenin re'sen araştırma ilkesinin tamamen göz ardı edilmediği kanaatini uyandırdığı yönünde bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 92.

sonra başlangıçtaki kanaatin aksi yönünde bir kanaat oluşursa mahkeme basit yargılama usulüyle son kanaatine göre hüküm kurabilecek midir? Kanaatimizce bunu engelleyen bir hüküm kanunda bulunmamaktadır. Önemli olan mahkemede değerlendirme sonucunda son kanaatin nasıl oluştuğudur. Bu bağlamda örneğin; dosyadaki deliller ışığında uyuşmazlık konusu olayın on yıl önce gerçekleştiği ve dolayısıyla dava zamanaşımı süresinin dolduğu kanaatinde olan mahkeme, mağdur beyanı ve toplanan belgeler ışığında olayın yedi yıl önce gerçekleştiğini ve sanığın söz konusu fiili işlediği kanaatine varabilir. Bu durumda ön değerlendirme sonucunda düşme kararı vermeyi planlarken, değerlendirme safhası sonunda mahkumiyet kararı verebilecektir.

5. Suçluluğa Kanaat Getirilmesi Durumunda Yaptırımın Belirlenmesi Safhası

Kanunen tebligat yapılması gereken ilgililere tebligat yapıp beyanlarını alan ve gerekli gördüğü belgeler varsa, bunları ilgili kurum ve kuruluşlardan talep ederek toplayan mahkeme, dosya içeriğinde yer alan delillerle söz konusu beyan ve belgeleri değerlendirdikten sonra, sanığın suçluluğuna kanaat getirirse mahkumiyet hükmü verecektir. Ancak mahkumiyet hükmü vermeden önce, sanık hakkında hükmedilecek yaptırımın da belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla mahkumiyet hükmüne özgü olarak değerlendirme safhasını, yaptırımın belirlenmesi safhası takip eder. Diğer hüküm türlerinin verileceği hallerde ise değerlendirme safhasından doğrudan hükmün verilmesi safhasına geçilecektir.

Sanığın suçluluğuna kanaat getirilmesi üzerine, mahkemenin yaptırımını ne şekilde belirleyeceği de CMK m.251/3 vd. hükme bağlanmıştır. Buna göre; *“beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223 üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir. Mahkûmiyet kararı verildiği takdirde sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir (CMK m.251/3).”*

Görüldüğü üzere mahkeme kanunda belirtilen ilgililerin beyanlarını aldıktan sonra, eğer sanığın suçluluğuna kanaat getirmişse TCK m.61’i dikkate almak suretiyle, sanık hakkında hükmedilecek yaptırımını belirleyecektir. TCK m.61 cezanın belirlenmesine ilişkin esasları hükme bağlayan bir maddedir. Dolayısıyla her ne kadar CMK m.251/3’te *“... Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223 üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir”* şeklinde bir ifade

kullanılmış olsa dahi, mahkumiyet dışındaki diğer hüküm çeşitleri verildiğinde TCK m.61'in uygulama alanı bulabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle hükmü, mahkumiyet hükmü verileceğinde TCK m.61'e göre yaptırım belirleneceği şeklinde anlamak daha doğru olacaktır³⁸.

Yaptırım belirlenirken mahkeme, normal yargılama sonunda hangi esaslara göre cezayı belirliyorsa aynı şekilde TCK m.61 ışığında cezayı belirleyecek; ancak bu şekilde belirlediği sonuç cezada, dörtte bir oranında indirim yapacaktır³⁹. Bu bağlamda basit yargılamada ceza belirlenirken, seri muhakemede olduğu gibi sadece TCK m.61'in birinci fıkrasına göre hareket edilmesi söz konusu değildir. Aksine, en sonda yapılacak 1/4'lük indirim bir kenara bırakılırsa, tıpkı normal yargılamadaki gibi ceza hesaplaması yapılacaktır⁴⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki, basit yargılama usulü sonunda eğer mahkumiyet hükmü kurulacaksa ¼ oranında indirim yapılması zorunludur. İndirimin yapılması ya da oranı konusunda mahkemenin bir takdir hakkı bulunmamaktadır⁴¹. Bir görüşe göre; indirim oranının sabitlenmesi doğru bir seçim olmayıp mahkemeye cezada yarı oranına kadar indirim yapma konusunda takdir ve seçim hakkı tanınmış olması gerekirdi⁴².

Yaptırım belirlenirken koşulların bulunması halinde, cezanın TCK m.50'deki seçenek yaptırımlara çevrilmesine imkan tanınmıştır. Bu bağlamda mahkeme, TCK m.61'e göre cezayı belirleyip sonuç cezadan ¼ oranında indirim yaptıktan sonra, TCK m.50'deki koşulları göz önünde bulunduracak, eğer somut ceza miktarı ve diğer unsurlar bakımından cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkünse, bu uygulamayı yapılabilecektir. Basit yargılama sürecinde ayrıca mahkemeye, TCK

38 Benzer yönde; YILMAZ/APIŞ, s. 92 vd. Yazarlara göre fıkra ifadesinin; "suçun işlendiğinin sabit olmasının ardından Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle" şeklinde olması daha isabetli olurdu.

39 Dörtte bir oranında indirimin neden öngörüldüğü hususunda gerekçede açıklamaya yer verilmediği, basit yargılama usulünün uygulanmasının sanığın kabulüne bağlı olmaması karşısında böyle bir teşvikle ne amaçlandığının belirsiz olduğu yönünde görüş için bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 93. Söz konusu indirimin sanığa adil yargılanma hakkı kapsamındaki haklarından vazgeçmesinin bir ödülü olarak öngörülmüş olduğu izleniminin uyandırdığı yönünde bkz. CENTEL Nur/ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2020, s. 1029; KOCA, s. 185 vd.

40 Aynı yönde bkz. KIZILARSLAN, s. 1950.

41 ALDEMİR, s. 256; DEĞİRMENCİ, s. 45; KEZER, s. 95; YURTCAN Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s. 724. Seri muhakeme usulünde savcıya yarı oranında indirim yapma yetkisi verilmişken, basit yargılama usulünde mahkemeye dörtte bir oranında indirim yapma yetkisi verilmesinin orantısız olduğu yönünde bkz. CENTEL/ZAFER, s. 1029.

42 KEZER, s. 126.

m.51'e göre ertelemeye karar verme imkanı da verilmiştir. Dolayısıyla yukarıda aktarılan usulle belirlenen somut ceza bakımından TCK m.51'deki erteleme koşulları varsa, mahkeme cezanın ertelenmesine de karar verebilecektir. Ayrıca koşulları bulunması halinde ve sanık açıkça karşı çıkmazsa, verilen mahkumiyet hükmü bakımından CMK m.231/5 vd.'na göre HAGB uygulaması yapılması da mümkündür. Bu hususları düzenleyen CMK m.251/4 hükmü şu şekildedir; *"mahkemece, koşulları bulunması hâlinde; kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya hapis cezası ertelenebilir ya da uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir."*

Son olarak belirtmek gerekir ki; basit yargılama usulünün sonunda güvenlik tedbirine hükmedilmesi de mümkündür. Seri muhakeme usulüne ilişkin olarak bu husus açıkça vurgulanırken; basit yargılama bakımından aynı vurgu yapılmamıştır. Ancak basit yargılama bakımından böyle bir vurgu yapmaya gerek de yoktur. Bu şekildeki hareket tarzı, CMK m.223 uygulamasının doğal sonucudur. Nitekim CMK m.223'te belirtilen hüküm çeşitlerinden birisi de güvenlik tedbirine hükmedilmesidir. Kanun koyucu basit yargılama sonunda CMK m.223'teki hüküm çeşitlerine hükmedilebileceğini düzenleme altına alarak, güvenlik tedbirine de hükmedilebileceğini otomatikman ortaya koymuş olmaktadır. Dolayısıyla basit yargılama sonunda, mahkumiyet hükmüyle ya da ceza verilmesine yer olmadığı kararıyla birlikte güvenlik tedbirine hükmedilmesi mümkündür. Yaptırım belirlenirken bu hususa dikkat edilmesi gerekir.

6. Hükümün Verilmesi Safhası

Genel muhakeme usulü sonunda kurulabilecek hüküm çeşitleri CMK m.223'te hüküm altına alınmıştır. Basit yargılama usulü sonunda da mahkeme, genel muhakeme usulünün sonunda kurulabilen tüm hüküm çeşitlerini kurabilecektir. Dolayısıyla basit yargılama usulü sonunda, CMK m.223'te öngörülen tüm hüküm çeşitleri verilebilecektir⁴³. Buna ilişkin düzenlemeye CMK m.251/3'te yer verilmiştir. Diğer safhalara ilişkin düzenlemeler içermesi nedeniyle, yukarıda da defaatle paylaştığımız bu hükme göre; *"beyan ve savunma için verilen süre*

43 ALDEMİR, s. 254; DEĞİRMENCİ, s. 45; YILMAZ/APIŞ, s. 91. Basit yargılama usulü sonunda verilen kararın geçici bir süreliğine bağlayıcı olduğu, sanık veya diğer ilgililerin karara itiraz etmeleri halinde söz konusu kararın hukuki güçten yoksun hale geldiği yönünde bkz. KOCA, s. 185.

dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, ... 223 üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir... (CMK m.251/3)"

CMK m.251/3 hükmünden anlaşıldığı üzere hüküm, kanunda gösterilen ilgililere beyanda bulunmaları için verilen on beş günlük süre dolduktan sonra kurulabilecektir. Bu kişilerin beyanda bulunmaları gerekli değildir. İlgililer hiçbir yazılı beyan sunmamış olsalar bile, kendilerine bu imkanın sağlanmış olması, hükmün kurulması bakımından yeterlidir. Basit yargılama usulünde yukarıda da defaatle ifade ettiğimiz üzere, genel muhakeme usulündeki gibi duruşma yapılmamaktadır. İlgililere beyanlarını sunmak için zaman tanandıktan sonra dosyadan edinilen kanaate göre hüküm kurulmaktadır. Bu bağlamda kanun koyucu bu usulde savcının da görüşünün alınmayacağını hüküm altına almıştır. Kanunda belirtilen diğer ilgililere zaten beyan sunmaları için zaman verilmiştir. Savcılık ise iddianamesi ile uyuşmazlığa ilişkin görüşünü sunmuştur. Bunun dışında hüküm verilmeden önce savcılığın tekrar görüş bildirmesine imkan tanınmamıştır⁴⁴.

CMK m.223/1'de hüküm çeşitleri tek tek sayılmış, sonraki fıkralarda ise hangi hallerde hangi hüküm çeşidinin kurulacağına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. CMK m.223/1 hükmü şu şekildedir; *"Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükmüdür."* Basit yargılamada bir duruşma olmadığı için ilk cümle basit yargılamayı ilgilendirmemektedir. Ancak mahkeme basit yargılama sonrasında ikinci fıkrada yer alan hüküm çeşitlerinden herhangi birisini kurabilecektir.

E. Uygulamaya Başlandıktan Sonra Basit Yargılama Usulünden Vazgeçilmesi

Mahkeme dosya içeriğinden edindiği izlenime göre basit yargılama usulünü uygulamaya karar verdiğinde, mutlaka bu usulü uygulamak suretiyle cezai uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak zorunda değildir. Bu

⁴⁴ "...basit yargılama usulünün esasında klasik anlamda bir muhakeme olmadığı söylenebilir. Zira duruşma yapılmadan, Cumhuriyet savcısının görüşüne başvurulmadan taraflar sözlü olarak dinlenilmeden hükme varılması halinde ortada bir muhakeme olduğunu söylemek güçtür. Bu usul açısından tez, anti-tez, sentez şeklinde ortaya çıkan bir hükümden değil, mahkemenin önündeki yazılı savunma, beyan ve iddianameden yola çıkarak varmış olduğu sonucu bildirmesi söz konusudur." Bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 91.

bağlamda mahkeme, basit yargılama usulünü uygulamaya başladıktan sonra, bu usulden vazgeçerek, genel muhakeme usulü esaslarına göre de uyuşmazlığı çözüme kavuşturabilecektir⁴⁵. Genel muhakeme usulüne dönülmesi için bir talepte bulunulmuş olması gerekmez. Mahkeme gerekli görmesi halinde re'sen bu yönde karar verebilir⁴⁶.

Aşağıda daha ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz üzere, basit yargılama usulü sonunda verilen hükme itiraz edildiğinde; mahkeme zaten genel muhakeme usulüne göre yargılama yapacaktır (bkz. CMK m.252). Ancak söz konusu hüküm kurulmadan önce, mahkeme gerek re'sen gerekse de ilgililerin başvurusu üzerine, genel muhakeme usulüne dönüp, uyuşmazlığı bu şekilde çözüme kavuşturabilecektir. Kanun koyucu bu hususu açıkça hükme bağlamıştır. Buna göre; *"mahkemece gerekli görülmesi halinde bu madde uyarınca hüküm verilinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir. (CMK m.251/6)"*

Mahkemenin genel muhakeme usulüne dönmeye karar vermesi değişik ihtimaller sonucu söz konusu olabilir. Öncelikle mahkeme dosya üzerindeki ilk incelemesi sonrası vicdani kanaate ulaştıktan sonra, ilgililerin yazılı beyanlarını alınca, uyuşmazlık konusu suçun ne şekilde gerçekleştiğine ilişkin şüpheye düşebilir. Bu durumda genel muhakeme usulüne göre yargılama yaparak vicdani kanaatini sağlıklı şekilde tesis etme yoluna gidecektir.

Bunun dışında tarafların yazılı beyanlarını aldıktan veya kendisi daha ayrıntılı inceleme yaptıktan sonra, suçun hukuki niteliğinin değiştiğini, uyuşmazlığın basit yargılama usulünün uygulanamayacağı bir suç tipine ilişkin olduğunu fark edebilir. Bu halde de mecburen genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılması gerekir⁴⁷.

45 Kanuni düzenlemenin isabetli olduğu, basit yargılama usulü ile maddi gerçeğe ulaşılmamasının mümkün görünmediği hallerde genel muhakeme usulüne dönülmesi imkanının ceza muhakemesinin amacını ortaya koyduğu yönünde bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 94.

46 ALDEMİR, s. 257 vd.; ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 210. Uygulamada mahkemelerin bir kez basit yargılama usulünü uygulamaya başladıktan sonra duruşma açmak konusunda gerekli olması halinde bile isteksiz davrandıkları belirtilmektedir. Buna göre örneğin, sanığın delil olarak bir tanığın dinlenmesinin istemesi halinde mahkemelerin duruşma açmaksızın tanığı dinlemek yoluna gitmeleri gibi yanlış uygulamaların yapılma ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle CMK'nın 251. maddesinin 6. fıkrasına *"Tarafların tanık bildirmesi durumunda duruşma açılır"* şeklinde bir cümle eklenmesi önerilmektedir. Tarafların tanıkları doğrudan duruşmada hazır ederek dinletebilmelerine imkan veren CMK m. 177 ve 178'in halihazırdaki düzenleme nedeniyle etkisizleştiği savunulmaktadır. Bkz. TAŞKIN, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 170-172.

47 Aynı yönde bkz. DEĞİRMENÇİ, s. 46; ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 210.

Genel yargılama usulüne dönme kararı vererek duruşma açan mahkemenin daha sonra tekrar basit yargılama usulüne dönerek cezayı CMK 251/3'e göre kurması ise mümkün değildir. Bu halde artık uyuşmazlık genel yargılama usulüne göre çözülecek ve bir cezaya hükmedilmesi durumunda dörtte bir oranında indirim yapılmayacaktır⁴⁸. Kanaatimizce dörtte bir oranında indirimin korunmaması sanık bakımından dezavantajlı durumlara yol açabilecektir. Uygulamada mahkemelerin de bunu dikkate alarak genel yargılama usulüne dönmek konusunda değerlendirmelerini hassasiyetle yapmaları gerekir.

Son olarak belirtmek gerekir ki; mahkemenin basit yargılama usulünü uygulamaya başladıktan sonra genel muhakeme usulüne dönme imkanının bulunması, ona tanınmış bir keyfilik demek değildir. Burada mahkemenin takdir yetkisi vardır. Ancak bu takdir yetkisi hukuka uygun şekilde ve hukuki gerekçelerle uygulanmalıdır⁴⁹. Dolayısıyla mahkemenin genel muhakeme usulüne dönme konusunda vereceği karar tüm diğer mahkeme kararları gibi gerekçeli olmalıdır (bkz. AY m.141). Mahkemenin önce basit yargılama usulünü uygulayıp; sanığın suçu kabul yönündeki beyanlarını aldıktan sonra genel muhakeme usulüne dönmesi sanık aleyhine sonuç doğurabilecektir. Bu nedenle takdir yetkisinin yalnızca sanık aleyhine sonuç doğurmayacak hallerde kullanılabilir olması gerektiği savunulmaktadır⁵⁰.

F. İtiraz Üzerine Genel Esaslara Göre Yargılama Yapılması

1. Genel Olarak

Basit yargılama sonunda verilen hükme itiraz edilebilecektir. *Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir (CMK m.252/1)*. Bu bağlamda verilen hükümde itiraz usulü ile itirazın sonuçları belirtilir (CMK m.251/5). Hükme karşı itiraza başvurulması ceza muhakemesi sisteminde alışılmış bir durum değildir. Nitekim kural, hükme karşı istinaf kanun yoluna gidilmesidir. İtiraz ise kural olarak hakimlik kararlarına, kanunda açıkça

48 YILMAZ/APIŞ, s. 94; YURTCAN, s. 724.

49 Aynı yönde bkz. KEZER, s. 89.

50 KIZILARSLAN, s. 1948.; Doktrinde bir görüşe göre, CMK m. 266 gereğince duruşma açılması gereken durumlarda muhakeme genel usule göre yürütülecekse de sanığın dörtte bir oranında ceza indiriminden faydalanması açısından ortaya çıkan yeni durumun niteliğine bakılarak öngörülen cezanın CMK m.251/1 sınırları içinde bulunması ve basit yargılama usulünün uygulanamayacağı hallerin söz konusu olmaması durumunda; ek savunma almak maksadıyla duruşma açılmamalıdır. Bu halde basit yargılama usulünün uygulanmasına devam edilmeli ve sanığın ceza indiriminden faydalanması ve uyuşmazlığın da hızla çözümü sağlanmalıdır. YILMAZ/APIŞ, s. 95. Aksi görüş için bkz. DEĞİRMENCİ, s. 46.

öngörülen hallerde ise mahkemenin ara kararlarına karşı kabul edilen bir kanun yoludur (CMK m.267/1). Her ne kadar hukukumuzda bazen HAGB kararlarına itiraz edilmesi gibi düzenlemelere yer verilmiş olsa da bunlarda itiraz edilen doğrudan hüküm değildir. Nitekim örneğin HAGB'ye itirazda, mahkumiyet kararına değil; ondan sonra verilen HAGB kararına itiraz edilmektedir. Dolayısıyla bir hüküm çeşidine itiraz edilmemektedir. Ancak kanun koyucu basit yargılama sonunda verilen hükme karşı ise açıkça itiraz yolunu kabul etmiştir. Bununla birlikte burada belirtilen itiraz özel bir itiraz usulüdür⁵¹. Kanunlarımızda itiraz terimi, kanun yolu olsun olmasın her türlü hukuki çareyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Kovuşturmanın (takipsizlik) kararına itiraz bu duruma iyi bir örnektir⁵². Nitekim kanun yolu, yargılama makamı tarafından verilen kararlara karşı söz konusu olabilir. Savcının verdiği bir karara karşı başvurulmuş hukuki çareyi "itiraz" terimi ile ifade etmek, hiç hukuki bir kullanım değildir. Basit yargılama usulü sonunda verilen karara itirazda da benzer bir durum söz konusudur. Her ne kadar burada yargılama makamı kararına itiraz ediliyor olsa da sadece kararı veren mahkemenin normal yargılama yapmasını sağlayan bu kurumu klasik anlamda bir itiraz olarak nitelendirmek mümkün değildir. Ancak kanun koyucu bu terimi tercih ettiği için biz de anlatım içerisinde aynı terimi kullanmaya devam edeceğiz.

Bu bağlamda basit yargılama usulü sonunda verilen hükme itirazda, CMK m.267 vd. maddelere göre bir itiraz incelemesi yapılmamaktadır. Buradaki itirazın sonucu, hükmüne itiraz edilen mahkemece duruşma açılması ve genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılmasıdır⁵³.

51 Basit yargılama usulü açısından geçerli olan itiraz usulünün, 5271 sayılı CMK'nın 267. madde ve devamında düzenlenen itiraz kanun yolundan farklılık gösterdiği yönünde bkz. YILMAZ/APIŞ, s. 98. Doktrinde basit yargılama sonucu kurulan hükümlere karşı öngörülmüş olan kanun yolunun teknik anlamda itiraz olmadığı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Bir görüşe göre bu usul itirazdan çok karara karşı çıkmaktır. Bkz. KEZER, s. 87. İtiraz terimi yerine karşı gelme veya karşı koyma teriminin kullanılmasının daha yerinde olacağı yönünde bkz. KOCA, s. 187. Diğer bir görüşe göre; CMK m. 251 ve 252'de geçen itiraz kavramı CMK'da kanun yolu olarak düzenlenmiş olan itiraz kurumu değildir. Zira basit yargılama usulüne itirazda bir kanun yolunda bulunması gereken aktarma ve erteleme etkileri bulunmamaktadır. Bu nedenle basit yargılama usulünde itirazın hukuki niteliğinin "kanun yolu dışı bir hukuki çare" olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bkz. ERSOY Uğur, 1Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.: 2, 2020, s. 870.

52 YÜCE Turhan Tufan, "Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz", **Adalet Dergisi**, S.: 5-6, 1962, s.491.

53 ALDEMİR, s. 261; KEZER, s. 86; ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 211; YENİSEY/NUHOĞLU, s. 852. Basit yargılama neticesinde kurulan hükme ilişkin itiraz üzerine mahkemeye yalnızca duruşma açma yolu öngörülmüştür. Duruşma açılması dışında başka bir usulle karar

Buna ilişkin CMK m.252/2 hükmü şu şekildedir; *“itiraz üzerine hükmü veren mahkemece duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında 223 üncü madde uyarınca hüküm verilebilir. Taraflara gönderilecek davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi hâlinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.”* Görüldüğü üzere, kanun koyucu itiraz üzerine genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılacağını açıkça hükme bağlamıştır. Ancak burada normal muhakeme usulünden farklı olarak sanığın sorgusu yapılmadan da mahkumiyet kararı verilebilmesine imkan tanınmıştır.

Basit yargılama usulüne göre kurulan hükme karşı itiraz edilmemişse hüküm kesinleşir. Bu hüküm tıpkı genel yargılama usulünde olduğu gibi kesin hükme bağlanan tüm neticeleri doğurur. Söz konusu hükme karşı artık genel muhakeme usulünde olduğu gibi olağan kanun yollarına başvurulması mümkün değildir. Yani basit yargılama usulünde itiraz edilmeyen kararlara karşı istinaf yoluna gidilemez⁵⁴. İtiraz edilmeksizin kesinleşen bu hükme karşı ise kanun yararına bozma ya da yargılanmanın yenilenmesi yollarına başvurulabilir⁵⁵. Bir görüşe göre, uygulamada sanıkların itiraz sürelerini kaçırmaları nedeniyle haklarında verilen kararların kesinleşeceğini söylemek mümkündür. Zira basit yargılama usulünde sanıklara zorunlu müdafii atanmamaktadır ve sanıklar pek çok durumda itiraz etmeleri gerektiğinin dahi farkında olmayabilecektir⁵⁶.

İtiraz üzerine duruşma yapıp yeni bir hüküm kuruluncaya kadar mahkeme tarafından basit yargılanma usulü uygulanarak kurulan hüküm varlığını sürdürmektedir. İtiraz üzerine mahkeme öncelikli olarak duruşma günü belirleyecek ve kurmuş olduğu hükmü kaldırmayacaktır. İtiraz eden taraf duruşma yapılmadan önce itirazını geri alırsa bu halde duruşma yapılmayacak ve basit yargılama sonucunda kurulan hüküm geçerli olacaktır⁵⁷.

düzeltilme imkanının tanınmamış olması doktrinde eleştirilmiştir. Bkz. DEĞİRMENCİ, s. 47. *“Maddeye göre, itiraz üzerine hükmü veren mahkemece duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Bu hüküm ilginçtir, çünkü ceza yargılaması sistemimize bir yeni boyut getirmektedir, çünkü hükme itiraz hükmü veren mahkemeye yapılmaktadır. İtirazın sonucu şudur: Mahkeme duruşma açar ve yargılamaya genel hükümlere göre devam eder. Sonuç, itiraz ile basit yargılama sona ermiştir.”* Bkz. YURTCAN, s. 725.

54 ALDEMİR, s. 263; TAŞKIN, Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler, s. 3120.

55 DEĞİRMENCİ, s. 48.

56 TAŞKIN, Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler, s. 3120.

57 DEĞİRMENCİ, s. 47; Basit yargılama sonucunda kurulan hükme karşı itiraz yolunun

2. İtiraz Başvurusunun Usulden İncelenmesi

Basit yargılama usulü sonunda verilen hükme itiraz edileceğinde, itiraz başvurusu basit yargılama usulünü uygulayıp hükmü veren asliye ceza mahkemesine yapılır. Hükmü veren mahkeme, itiraz başvurusunu aldığı anda, öncelikle itirazı usulden inceler. Bu bağlamda itirazda bulunan kişinin kanunen itiraz edebilecek kimselerden olup olmadığı⁵⁸ ve itirazın süresinde yapılıp yapılmadığı denetlenir. Eğer bu hususlarda bir eksiklik bulunmuyorsa, mahkeme, yukarıda da açıkladığımız üzere, genel esaslara göre muhakemeyi yapmak üzere hazırlıklara başlar. Bu bağlamda duruşma hazırlığı işlemlerini yaparak bir duruşma günü ve zamanı belirler. Sonrasında ise CMK'da öngörülen usule göre yargılamayı gerçekleştirir.

Başvuruda bulunanın itiraz hakkı olmadığı veya itirazın süresinde yapılmadığı tespit edilirse, bu halde basit yargılama sonunda hükmü veren mahkeme, bu hususları denetlemesi için dosyayı itiraz merciine gönderir. İtiraz mercii CMK m.268/3/c'de gösterilen esaslara göre belirlenir. Bu bağlamda asliye ceza mahkemesince basit yargılama sonunda verilen hükme itiraz edildiğinde, bu itirazı inceleme mercii, asliye ceza mahkemesinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesidir⁵⁹.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; kanun koyucu, hükmü veren mahkemenin usulden inceleme sonrasında kesin kararı vermesini istememiştir. Dolayısıyla hükmü veren mahkemenin; itiraz başvurusunda yukarıda belirttiğimiz kapsamda usule ilişkin bir eksiklik gördüğünde, bu eksiklik nedeniyle kendisinin başvuruyu reddetmesine imkân tanınmamıştır. Bu hususta karar verme yetkisinin itiraz merciinde olduğu hükme bağlanmıştır.

Söz konusu düzenlemenin yer aldığı CMK m.252/6 hükmü şu şekildedir; *"...itirazın, süresinde yapılmadığı veya kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayan tarafından yapıldığı mahkemesince değerlendirildiğinde*

öngörülmüş olması eleştirilmektedir. Buna göre verilen kararın itiraza tabi olması çift dereceli yargılama sisteminin pas geçilmesi mahiyetinde olup ilerleyen süreçte AİHM ve AYM nezdinde başvurulara neden olabilecektir. KEZER, s. 126.

58 İtiraz edebilecekler madde metninde gösterilmediğinden CMK m. 260/1 gereğince; sanık, müdafii, mağdur, müşteki ve Cumhuriyet savcısının itiraz edebileceğinin kabulü gerekir. Bkz. KIZILARSLAN, s. 1951.

59 İtiraz mercilerini gösteren CMK m.268/3'ün (c) bendi şu şekildedir; *"Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine... aittir."*

dosya, 268 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderilir. Mercii bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir.” Görüldüğü gibi düzenlemede CMK m.268/2 hükmüne göndermede bulunulmuş ve itirazın bu düzenleme uyarınca itiraz mercieine gönderileceği hükme bağlanmıştır. CMK m.268/2 hükmü ise şu şekildedir; “Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.” Dolayısıyla basit yargılama sonunda verdiği hükmüne itiraz edilen asliye ceza mahkemesi ya itirazı kabul edecek ve genel muhakeme esaslarına göre yargılama yapacak ya da yukarıda açıkladığımız eksikliklerden birini tespit ederse, incelemeyi yapmak üzere dosyayı inceleme mercii olan ağır ceza mahkemesine gönderecektir. Bu iki yoldan birini seçmesi için kendisine tanınan kanuni süre ise üç gündür. Mahkeme, üç gün içerisinde ne şekilde hareket edeceğine karar vermeli ve ona göre hareket etmelidir. Buradaki üç günlük süre düzenleyici nitelikte olup, söz konusu süreye uyulmamasının muhakeme hukuku bakımından etkili bir yaptırım söz konusu değildir.

3. Mahkemenin İtiraz Sonrası Yapacağı Yargılamada, Önceki Hükmüyle Bağlı Olmaması

Asliye ceza mahkemesi, basit yargılama usulü sonunda verdiği hükümle, bu hükme itiraz edilmesi üzerine, genel muhakeme usulüne göre yapacağı yargılama sonunda hüküm verirken bağlı değildir. Kanun koyucu bu hususa ilişkin düzenlemeye CMK m.252/3'ün ilk cümlesinde yer vermiştir. Söz konusu hükme göre; “ Mahkeme, ikinci fıkra uyarınca hüküm verirken, 251 inci madde kapsamında basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle bağlı değildir...” Düzenlemede bahsi geçen ikinci fıkra ise yukarıda incelendiğimiz üzere, mahkemenin basit yargılama sonucu verdiği hükme itiraz üzerine genel esaslara göre yargılama yapmasına ve hüküm vermesine ilişkindir.

Basit yargılama usulü sonunda verdiği hükümle bağlı olmamasının sonucu olarak, mahkeme, itiraz üzerine yapacağı yargılama sonunda önceki hükmünden tamamen farklı bir hüküm kurabilir veya ilk hükmüyle aynı hükmü kurmakla birlikte, hükmün içeriğini farklılaştırabilir⁶⁰. Dolayısıyla mahkumiyet kararı verdikten sonra, itiraz üzerine yapacağı yargılama sonucunda beraat kararı verebilir. Ya da mahkumiyet kararı verdikten sonra itiraz üzerine yapacağı yargılama

⁶⁰ Aynı yönde bkz. KIZILARSLAN, s. 1952.

sonucunda yine mahkumiyet kararı verebilir; ancak gerek fiilin hukuki nitelendirmesini ve gerekse de cezanın türünü ve miktarını ilk mahkumiyet hükmünden tamamen farklı şekilde belirleyebilir.

4. Sanık Dışındaki Diğer Kişilerin İtirazı Sonrası Yapılacak Yargılama Sonunda Verilecek Hükümde Sanık Hakkında Basit Yargılama Usulünde Uygulanan İndirimin Korunması

Basit yargılama usulü sonunda verilen hükme sanık ve diğer ilgililerin itiraz etmesi mümkündür. Bunun sonucu olarak mahkeme, genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılacaktır. İtiraz üzerine yapılan yargılama sonunda CMK m.223'te düzenlenen hüküm çeşitlerinden biri verilebilecektir. Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklamalar yukarıda yapılmıştı. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, basit yargılama sonunda mahkumiyet hükmü verildiğinde, sanığın sonuç cezası üzerinden $\frac{1}{4}$ oranında indirim yapılacaktır. Söz konusu indirim oranı, sanık lehine oldukça ciddi bir indirim miktarı ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, sanık dışında hükme itiraz hakkı olanlardan biri, basit yargılama usulü sonunda verilen bu mahkumiyet hükmüne itirazda bulunduğu anda, sanık hakkında uygulanan indirimin kalkması, onun açısından var olan ciddi bir avantajın kaybına neden olacaktır. Kaldı ki, itiraz etmek suretiyle muhakeme sürecinin uzamasına neden olan da sanık değildir. Dolayısıyla kendisine tanınan indirim imkanının ortadan kalkmasına neden oluşturabilecek makul bir sebep bulunmamaktadır. Kanun koyucu da bu nedenle sanık dışındaki kişilerin itiraz etmesi halinde, sanık hakkında yapılan indirim oranının korunacağına ilişkin açık bir hükme yer vermiştir. Söz konusu hükme göre; "...itirazın sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hallerde 251 inci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca yapılan indirim korunur CMK m.252/3)."

5. Duruşma Öncesinde İtirazdan Vazgeçilmesi

Basit yargılama sonucu verilen hükme itiraz edildikten sonra, bu itirazdan vazgeçilmesi de mümkündür. Kanun koyucu itirazdan vazgeçilmesinin, itiraz edilmemiş gibi sayılacağını kabul etmiştir. Bu husus CMK m.252/2'nin son cümlesinde, "*duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi hâlinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır*" denilerek hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda basit yargılama sonucu verilen hükme itiraz hakkı olanlardan biri itiraz ettikten sonra, aynı usulle itirazından vazgeçebilecektir. Kural olarak bu vazgeçme, itirazın usulüne tabidir. Nasıl ki itiraz, yazılı veya sözlü beyanın tutanağa geçirilmesi suretiyle yapılıyorsa; itirazdan vazgeçmenin de aynı usulle yapılması esastır.

6. İtiraz Üzerine Verilen Hükümün Diğer Sanıklara Sirayeti

Birden fazla sanığın olduğu uyuşmazlıklarda basit yargılama usulü uygulanması suretiyle kurulan hükme, sanıklardan bir kısmı itiraz ederken diğer bir kısmı itiraz etmeyebilir. Bu durumda, itiraz eden sanık hakkında genel muhakeme usulüne göre yapılacak yargılama sonunda kurulan hükmün, diğer sanıklara sirayet edip etmeyeceği sorusu akla gelecektir. Bu husus, kanun koyucu tarafından açıkça hükme bağlanmıştır. Söz konusu hükme göre; *“itiraz üzerine verilen hükmün sanık lehine olması halinde, bu hususların itiraz etmemiş olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen kararlardan yararlanır (CMK m.252/4).”*

Belirtmek gerekir ki aşağıda ayrıca ele alacağımız koşulların gerçekleşmesi durumunda mahkemece verilecek hükmün sanıklara sirayeti zorunludur. İtiraz üzerine hüküm kuran mahkeme bu hususu re’sen dikkate alacak ve koşulların gerçekleşmesi durumunda, daha önce itiraz etmemiş olan sanıklar hakkındaki kararını iptal ederek, bu sanıklar hakkında da karar verecektir⁶¹.

Görüldüğü üzere kanun koyucu, basit yargılama usulü sonunda verilen karara itiraz edilmesi halinde, genel muhakeme usulüne göre yapılacak yargılama sonucunda verilen hükmün diğer sanıklara sirayet etmesine imkan tanımıştır⁶². Ancak bunun için gerçekleşmesi gereken önemli iki koşul bulunmaktadır. Bunlardan ilki hükmün sanık lehine olması; ikincisi ise hükmün diğer sanıklara uygulanma olanağının bulunmasıdır. Bir uyuşmazlıkta bu iki koşul birlikte gerçekleşmedikçe, itiraz üzerine verilen hükmün diğer sanıklara sirayeti söz konusu olmayacaktır.

G. İtiraz Üzerine Yapılan Yargılama Sonucu Verilen Hükme Karşı Başvurulacak Kanun Yolu

Kanun koyucu basit yargılama usulü sonunda verilecek hükme itiraz edilebileceğini açıkça hükme bağlamıştır. Bu itiraza ilişkin ayrıntılara CMK m.252’de yer verilmiştir. Söz konusu itirazın klasik anlamda bir

61 KEZER, s. 96.

62 Aynı yönde bkz. DEĞİRMENCİ, s. 48; TAŞKIN, Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler, s. 3121; YILMAZ/APIŞ, s. 101. Söz konusu düzenlemenin kanun yolları genel öğretisi ile uyumlu olduğu yönünde bkz. KIZILARSLAN, s. 1953. Bir görüşe göre; basit yargılama usulü sonunda verilen karara itiraz edildiğinde artık bu karar herhangi bir hüküm ifade etmemektedir. Bu nedenle kararın bazı sanıklar bakımından kesinleşmesi söz konusu değildir. Bu halde itiraz üzerine verilen yeni hükmün tüm taraflar bakımından leh veya aleyhte olup olmadığına bakılmaksızın uygulanması gerekir. Bkz. KOCA, s. 189.

itiraz olmadığına ve hukuki sonuçlarına ilişkin açıklamaları yukarıda yapmıştık. Bu bağlamda basit yargılama usulü sonunda verilen hükme itiraz edildiğinde, mahkeme tarafından genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılmaktadır. Peki, genel muhakeme usulüne göre yapılacak bu yargılama sonunda kurulan hükme karşı herhangi bir hukuki yola başvurulabilecek midir? Kanun koyucu bu hususa ilişkin de açık bir düzenlemeye yer vermiştir. Buna göre; “...verilen hükümlere karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir (CMK m.252/5).”

Görüldüğü üzere kanun koyucu, CMK m.252/5 düzenlemesiyle, basit yargılama usulü sonunda verilen hükme itiraz edilmesi üzerine, aynı olay bakımından genel muhakeme usulüne göre yapılacak yargılama sonunda verilecek hükme karşı olağan kanun yollarına başvurulabileceğini kabul etmiştir. Dolayısıyla basit yargılama usulü uygulanmaksızın, doğrudan genel muhakeme usulüne göre yapılan yargılama sonucunda verilen hükme karşı hangi kanun yoluna başvurulabiliyorsa, basit yargılama usulü sonunda verilen hükme itiraz edilmesi üzerine yapılacak yargılama sonunda verilecek hükme karşı da aynı kanun yoluna başvurulabilecektir.

Bu bağlamda ceza muhakemesinde ilk derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlere karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir (bkz. CMK m.272 vd.). Dolayısıyla söz konusu itiraz üzerine yapılacak yargılamadan sonra verilecek hükme karşı da istinaf kanun yoluna başvurulması mümkündür. Bu yola başvurabilecek kimseler CMK m.260 vd.’da kanun yoluna başvurabilecekleri hükme bağlanan kimselerdir. Bu bağlamda; C. Savcısı, şüpheli, sanık, sanığın yasal temsilcisi, eşi, müdafii, katılan ve katılan vekili istinaf kanun yoluna başvurabilir (CMK m.260 vd.).

II. ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLLARINDAN FAYDALANMA GEREKLİLİĞİ

Uyuşmazlığın niteliğine uygun olarak makul bir sürede yargılanmak sanık bakımından adil yargılanmanın en önemli gereklerindendir⁶³. Adaletin makul bir sürede sağlanması özellikle masum kimselerin yargılandığı durumlarda bir an önce itibarlarının iadesi edilmesini sağlar⁶⁴. Öte yandan adaletin süratle feda edilmemesi de gerekir. Bu

63 YENİSEY Feridun, Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliği, Normal Çalışma Süresi ve Gecikme, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yargı Reformu Özel Sayısı, Ağustos, 1996, s.575.

64 TOROSLU Nevzat, Ceza Yargılamalarının Çabuklaştırılması Sorunu, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yargı Reformu Özel Sayısı, Ağustos, 1996, s.613.

nedenle salt muhakemeyi çabuklaştırmak amacıyla adil yargılanmaya ilişkin ilkelerden vazgeçilemez⁶⁵. Adil yargılanma ve makul sürede yargılanma ilkeleri arasında bir denge gözetilmelidir.

Adaletin gecikmesi ve muhakemenin çabuklaştırılmaması sorunu sadece Türkiye bakımından geçerli bir sorun değildir. Bugün bazı batılı devletler de dahil olmak üzere bir çok devlette yargılamanın hızlandırılmaması en çok şikayet edilen adli konuların başında gelmektedir⁶⁶. Bu nedenle birçok devlet, modern ceza muhakemesinin bir takım temel ilkelerini zedeleyen kurumlar ihdas ederek muhakeme faaliyetlerini hızlandırmaya çalışmaktadırlar⁶⁷.

Gerçekten de mahkemeler iş yükü altında o kadar çok ezilmektedirler ki; ellerindeki bitirmek için fazlasıyla gayret ettiklerinde hakkıyla yargılama yapmaktan, hakkıyla yargılama yaptıklarında ise birçok kez makul sürede yargılama gerçekleştirmekten feragat etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle alternatif bazı çözüm yolları ile en azından kamusal önemi çok yüksek olmayan cezai uyuşmazlıklar bakımından, bunları mahkeme önüne gelmeden çözüme kavuşturmanın yollarını aramak elzem görünmektedir. Aksi takdirde sistemin giderek daha

65 Geciken adaletin bireysel, toplumsal etkileri, masrafları öteden beri vurgulanmaktadır. Buna karşılık ceza adaletinin yerine getirilmesinde gecikmenin gerçekten bir problem teşkil etmediği hususunda görüşler de vardır. Nitekim gecikmenin karar verecek olanlara daha fazla düşünme imkanı sağlayacağı, böylece kararların daha isabetli ve nitelikli ve bazı hallerde sanık bakımından faydalı olacağı, gecikmenin zamanaşımının gerçekleşmesine sebebiyet verebileceği, sanığın savunma haklarına saygı gösterilmesinin zorunlu olarak gecikmeyi sonuçlayabileceği öne sürülmüştür. Ancak hiç kuşku yoktur ki, geciken hükümler ceza adalet sistemine olan güveni azaltacak, ülkemizde misallerine rastlandığı üzere, adaletin yerine getirilmesini bizzat suç mağdurları veya yandaşları sağlamaya çalışacaklardır. Zira halk olsun, suçu işlediği iddia olunan sanık olsun veya olaydan doğrudan etkilenen mağdur olsun, kendilerini bir yanından ilgilendiren suç olayının süratle neticelendirilmesi hakkına sahiptirler. AİHM kararlarında da vurgulandığı üzere, gecikme masumun üzerine atılan iddiadan kurtulmasını geciktiriyor ve ıstırapının sürüp gitmesine neden oluyor. Ayrıca müeyyidenin uygulanmasının ertelenmesi sonucunu doğurmakta; bu ise cezanın gerek özel gerekse genel önleme etkisini giderek azaltmaktadır. Bkz. DÖNMEZER Sulhi/YENİSEY Feridun, "Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği 1998", Nurullah KUNTER/Feridun YENİSEY, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, isimli eserin eki, s.1309.

66 DÖNMEZER Sulhi, Ceza Adaleti Sistemimiz Üzerine Düşünceler, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yargı Reformu Özel Sayısı, Ağustos, 1996, s.556.

67 Bu yeni kurumların önemli bir kısmı, şüpheli veya sanığa para cezası gibi bazı yükümlülükler getirerek muhakemeye son verme yolunu açmaktadır. Bu kurumların kabul edilmesinin temel nedenlerinden bir tanesi mahkemelerin iş yükünü azaltmak olduğundan, bu yollara başvurulabilmesi için sanığın suçluluğunun tam olarak ispatlanmış olması gerekmez. Bu itibarla nispeten hafif ceza gerektiren suçlar bakımından kabul edilen bu kurumlarda da kişiye belirli cezai yaptırımlar uygulanmakta, ancak onun suçluluğunun ispatı şartı aranmamaktadır. Bu nedenle bazı yazarlarca bu kurumların ceza muhakemesinin temel ilkelerine ters düştüğü ileri sürülmektedir. Bkz. SCHROEDER Friedrich-Christian, "Ceza Muhakemesinde Fair Trial İlkesi", **Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial**, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 1999, s.46.

çok yavaşlamasının ve sonuçta çalışamaz hale gelmesinin önüne geçilemeyecektir.

Seri muhakeme ve basit yargılama usulleri, mahkemelerin giderek artan iş yükünden kaynaklı nedenlerle oluşan zorunluluğa bağlı olarak ortaya çıkmış kurumlardır. Ancak adil yargılanma hakkı ve diğer bazı temel hakları ciddi şekilde zedeleyen bu tür kurumlara uygulama alanı tanınırken, dikkat edilmesi gereken birtakım kriterler vardır. Aşağıdaki başlıkta bu hususlar daha ayrıntılı ele alınacaktır.

III. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN ESASLAR

Temel bir hak olarak adil yargılanma hakkı, sanık bakımından yargılamanın uluslararası sözleşmelerle belgelenmiş ilkelere uygun bir şekilde yapılmasını ve onun muhakemeye ilişkin haklarının korunmasını teminat altına alır. Anayasanın 36. maddesinde açıkça teminat altına alınan adil yargılanma hakkı, birçok yazar tarafından, Anayasanın 2. maddesinde hükme bağlanan hukuk devleti ilkesinin de bir gereği olarak kabul edilmektedir⁶⁸. Söz konusu hak 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 10. maddesinde hükme bağlandığı gibi, Türkiye'nin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerden olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ise 14. maddesinde bireyler bakımından teminat altına alınmıştır. Bunun dışında cezai uyuşmazlıklara ilişkin olarak, CMK'da da adil yargılanma hakkına ilişkin birçok husus hükme bağlanmıştır.

Bu bağlamda iç hukukumuzda ceza muhakemesi bakımından adil yargılanma hakkının kaynakları; Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Ceza Muhakemesi Kanunu'dur. Bu kaynaklar arasında AİHS'nin özel bir önemi vardır. Bu önem iki hususa dayanmaktadır. Öncelikle 2004 yılında Anayasa'nın 90. maddesine eklenen hükümlerle, bir hukuki sorunun çözümü sırasında, usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş olan *temel hak ve hürriyetlere ilişkin uluslararası sözleşme hükümleriyle kanun hükümleri arasında bir uyuşmazlık olduğu anlaşılırsa, uyuşmazlığın temel hak ve hürriyetlere ilişkin uluslararası sözleşmenin hükümlerine göre çözüleceği* düzenlenmiştir. Her ne kadar adil yargılanma hakkını veya

68 Hukuk devletinde bireylere sağlanması gereken minimum garantiler için bkz. HEINRICH Bernd, "Rechtstaatliche Mindestgarantien im Strafverfahren", *Juristische Ausbildung*, S.: 3, 2003, s. 167 vd.

onun içeriğinde yer alan alt hakları teminat altına alan başkaca uluslararası sözleşmeler olsa da, AİHS'ni bunlar arasında daha özel bir konuma getiren ikinci husus, başvurular sonucunda taraf devletlerin sözleşme hükümlerine uygun davranıp davranmadıklarını denetleyen bir yargılama mekanizmasının (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM)*) bulunmasıdır. Bu bağlamda adil yargılanma hakkına ilişkin yapacağımız açıklamalar AİHS hükümleri göz önünde bulundurularak yapılacaktır.

Adil yargılanma hakkı AİHS'nin 6. maddesinde üç fıkra halinde düzenlenmiştir. 6. maddenin Türkçe çevirisi şu şekildedir:⁶⁹

Madde 6: Adil yargılanma hakkı

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;

⁶⁹ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (E.T.: 17.09.2020)

İngilizce metin için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (E.T.: 17.09.2020)

e) *Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.*

Bu düzenleme ışığında adil yargılanma hakkı şu şekilde tanımlanabilir; *bireyin, gerek medeni hak ve yükümlülüklerine gerekse cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalara ilişkin herhangi bir davanın, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, makul bir süre içerisinde, aleni ve hakkaniyete uygun olarak görülmesine ilişkin hakkıdır*⁷⁰.

AİHS'nin 6. maddesinde belirtilen hak ve ilkeler madde metninde de açıkça ifade edildiği üzere tüm cezai ve medeni muhakemeler bakımından geçerlidir. Ancak medeni ve cezai muhakeme tabirinden içeriği, taraf devletlerin iç hukuklarında söz konusu uyuşmazlığı hangi muhakeme dalına ait kabul ettiklerine göre tespit edilmez. Bilakis AİHM'nin bu konuya ilişkin geliştirdiği kıstaslara göre uyuşmazlığın hangi muhakeme dalına ait olduğuna bakılır. Bu itibarla bazı durumlarda bu hak ve ilkeler disiplin soruşturmaları bakımından da önem arz etmektedir. Şöyle ki, eğer disiplin soruşturması sonucunda faile, önemli derecede ağır bir özgürlüğü bağlayıcı ceza veriliyorsa, iç hukukta bu faaliyetin idari bir soruşturma olarak nitelendirilmesine önem vermeyen AİHM, bu durumda da 6. maddenin gereklerinin bireye tanınması gerektiği kanaatindedir.

Ceza muhakemesi açısından 6. maddenin lafzına bakıldığında zaman, burada söz konusu olan hakların, sadece mahkeme önünde gerçekleştirilen muhakeme faaliyeti sırasında uygulanan, dolayısıyla sadece kovuşturma sırasında geçerli olan birer ilke oldukları sonucuna ulaşılabılır. Eğer AİHM de sadece maddenin lafzına bakarak hareket etmiş olsaydı, sanık hakları en fazla savcı ve kolluk tarafından yürütülen soruşturma sırasında ihlal edildiği için, güvencenin çok fazla bir anlamı kalmayacaktı. Çünkü duruşma alenidir ve aleniyetin getirdiği

70 Donay tarafından yapılan tanıma göre adil yargılama; yargılamanın olanaklar ölçüsünde gerçekleri yansıtabilmesi için, uyuşmazlığın tarafları arasında fiili ve hukuki bir fark gözetmeksizin, iddia ve savunmaların eşit ölçülerde ve karşılıklı olarak yapıldığı dürüst bir yargılamadır. Bkz. DONAY Süheyl, **İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982, s.41; Schroeder ise yeterli müdafaa imkanları sağlanarak ve hile yapılmadan görülen davanın adil olduğunu kabul etmektedir. Bkz. SCHROEDER, s.6. Uluslararası Af Örgütü'nün adil yargılanma hakkına ilişkin yayınında ise, Adil bir yargılamanın olabilmesi için gerekli olan tüm şartların, adil yargılanma hakkının içeriğini oluşturduğu kabul edilmektedir. Bkz. Uluslararası Af Örgütü, **Adil Yargılanma Hakkı**, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s.101. Birçok yazar da adil yargılanma kurumunu tarif edilmesi güç bir prensip olarak nitelendirmekte ve bu ilkenin ideal şartları oluşturma mecburiyeti olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bkz. SCHROEDER, s.10-11

bir denetleme vardır. Ancak soruşturma evresi bakımından aynı şeyler söylenemeyecektir. Bu nedenlerle AİHM verdiği çeşitli kararlarda, sözleşmede yer alan sanık kavramının iç hukuktaki anlamıyla değil, sözleşmenin bütünü açısından özerk bir kavram olarak yorumlanması ve anlaşılması gerektiğine dikkati çekmiştir.

IV. AİHM İÇTİHATLARI IŞIĞINDA ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLLARI VE ADİL YARGILANMA HAKKI

A. Genel Olarak

Alternatif çözüm yolları bakımından genel muhakeme ilkelerinden önemli sapmalar olduğu bir gerçektir. Bu tür yollarda birçok kez maddi gerçeğin araştırılmasından ya da adil yargılanmaya ilişkin ilkelerden feragat edilerek ceza adaleti sisteminin hızlandırılmasına çalışılmaktadır. Hukukumuzda yakın zamana kadar sadece, önödeme, uzlaştırma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi alternatif çözüm yollarına yer verilmişti. Bunlardan önödemenin uygulanabilmesi için şüphelinin, rızasıyla, tebligattan itibaren 10 gün içinde, teklifte belirtilen para miktarını devlet hazinesine yatırması gerekmektedir (bkz. TCK m.75). Uzlaştırmada ise şüphelinin uzlaştırma teklifini kabul etmesi gerekir ki, uzlaştırma girişiminde bulunulsun (CMK m.253). Bunun yanında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında (HAGB'de) sanığın bu kurumun uygulanmasına rıza göstermesi esastır (bkz. CMK m.231/5 vd.). Bu bağlamda söz konusu kurumlardan yalnızca kamu davasının açılmasının ertelenmesinde (bkz. CMK m.171/2 vd.) isnat altındaki kişinin kurumun uygulanmasına rıza göstermesi aranmamaktadır. Dolayısıyla isnat altında bulunan kimse, kamu davasının açılmasının ertelenmesi dışındaki tüm alternatif çözüm yollarının kendisi hakkında uygulanmasına engel olma imkanına sahiptir. Bununla birlikte kamu davasının açılmasının ertelenmesi de dahil bu kurumlardan hiçbirinde sanık hakkında bir mahkumiyet hükmü söz konusu olmamaktadır. Önödeme ve uzlaştırma, soruşturma evresinde başarıyla sonuçlanırsa kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, istisnaen kovuşturmada başarıyla sonuçlanırsa da düşme kararı verilmektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinde şüpheli beş yıllık denetim süresi içerisinde yeni bir suç işlemezse kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmektedir. Söz konusu kurumun istisnaen de olsa kovuşturma uygulanma imkanı yoktur. HAGB'de ise sanık beş yıllık denetim süresi içerisinde yeni suç işlemezse hakkında düşme kararı verilmektedir.

Ancak 2019 yılında hukuk sistemimize giren seri muhakeme ve basit yargılama usulleriyle birlikte, alternatif çözüm yolları bakımından yukarıda aktarılan durumda ciddi bir değişiklik ortaya çıkmıştır. Nitekim söz konusu iki alternatif çözüm yöntemi sonunda isnat altındaki kimse hakkında mahkumiyet hükmü kurulabilmektedir. Bu bağlamda toplumumuz ilk kez, alternatif çözüm yöntemleri ile isnat hakkındaki kişiler hakkında mahkumiyet hükmü kurulmasına ilişkin yöntemlerle tanışmıştır. Ancak mahkemelerin iş yükünün azaltılmamasına ilişkin sorunlar, kanun koyucuyu başkaca devletlerde olduğu üzere bu iki kurumu ihdas etmeye yönlendirmiştir.

AİHM de bu tür alternatif çözüm yöntemleri ile isnat altındaki kimseler hakkında mahkumiyet hükmü kurulabilmesini AİHS'nin ve özellikle 6. maddede düzenlenen adil yargılanma hakkının bir ihlali olarak görmemektedir. Ancak bunun için birtakım koşulların gerçekleşmesini aramaktadır. Aksi takdirde ilgililerin adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Nitekim seri muhakeme ve basit yargılama gibi kurumlar adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan alt haklardan birçoğunu ciddi anlamda ihlal etme potansiyeline sahiptir.

Bu noktada, AİHS'ye aykırı olmasa bile, anayasal hükümlerden kaynaklı olarak, bu tür kurumların anayasaya aykırılığı söz konusu olabilir mi? sorusu akla gelebilecektir. Kanaatimizce anayasanın temel hak ve özgürlükler arasında düzenlediği haklar bakımından, AİHM gibi düşünülerek, bir sonraki başlıkta açıklayacağımız koşulların varlığı durumunda, kişinin kendisine tanınan avantajları göz önünde bulundurarak; rızasıyla, somut olayda muhakemeye ilişkin temel hakları kullanmaktan vazgeçebileceğinin kabul edilmesi, hukuken makul bir düşünce tarzıdır. Bununla birlikte ilgili hak bakımından temel haklar dışında, anayasanın başka bölümlerinde de düzenleme getirilmişse, bir başka deyişle, anayasa koyucu söz konusu kişisel teminata, devletin yapısı ve kamusal düzen bakımından ayrıca bir önem atfetmişse, bu halde söz konusu hakka yapılacak müdahalenin, anayasaya aykırı olduğunun kabulü gerekir. Örneğin; şüpheden sanığın yararlanması, AY m.38'de hükme bağlanmış temel haklardandır. Ancak anayasa koyucu, bu teminatın sadece bireyler bakımından önem arz etmediğini, bilakis kamusal düzen ve devletin işleyişi bakımından da önemli bir husus olduğunu kabul ederek, mahkemelerin vicdani kanaatlerine göre karar verebileceğini, yargı bağımsızlığı bağlamında AY m.138/1'de ayrıca hükme bağlamıştır. AY m.138/1 düzenlemesi gereği mahkemenin mahkumiyet kararını suçluluğa ilişkin vicdani kanaate ulaşarak vermesi

elzendir. Aşağıda bu konu tekrar ele alınacağından, burada daha fazla ayrıntıya girmemeyi ve bu kısa açıklamayla yetinmeyi uygun buluyoruz.

B. Alternatif Çözüm Yolunun Isnat Altındaki Kimsenin Adil Yargılanma Hakkını İhlal Etmemiş Kabul Edilmesi İçin Aranılan Koşullar

Alternatif çözüm yollarıyla, isnat hakkındaki kimseler hakkında yargılama yapıp mahkumiyet hükmü verilebilmesi, AİHM tarafından doğrudan AİHS'ye aykırı kabul edilmemektedir. Nitekim şüpheli veya sanık bakımından, ceza indirim gibi, ciddi birtakım avantajlar barındıran bu tür kurumlar, aynı zamanda yargılamaların hızlandırılması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılmasına da hizmet etmektedir. Ancak bu tür kurumlara ilişkin uygulamalarda hak ihlalin bulunmadığının kabul edilebilmesi için AİHM içtihatları ile ortaya konmuş bir takım önemli hususların varlığı zorunludur. Bu hususlar şu şekilde sıralanabilir;

Tam, Açık ve Anlaşılır Şekilde Bilgilendirme: Öncelikle seri muhakeme ve basit yargılama usulleri gibi alternatif çözüm yollarıyla hakkında hüküm kurulacak kişinin, kurumun kendisi bakımından ortaya çıkartacağı sonuçlar ve ne şekilde uygulanacağı konusunda tam, açık ve anlaşılır şekilde bilgilendirilmesi gerekir. Kural olarak şüpheli veya sanığa alternatif çözüm yollarının uygulanmasını kabul etmesi halinde, ceza indirim gibi önemli avantajlar sağlanacaktır. Bununla birlikte bazı temel hakların sağladığı teminatlardan da somut olay bakımından feragat etmesi gerekir. İşte isnat altındaki kişinin kendisine sağlanan tüm bu avantajlar ve kullanmaktan feragat edeceği haklar bakımından yeterli ölçüde bilgilendirmenin yapılması gerekir. CMK'da gerek seri muhakeme gerekse de basit yargılama usulü bakımından bu hususların ayrıntılı şekilde güvenceye bağlandığı kanaatindeyiz.

İsnat Altındaki Kimsenin Kurumun Uygulanmasına Müdafî Huzurunda Rıza Göstermesi: Söz konusu alternatif çözüm yolları bakımından bulunması aranan ikinci koşul, bilgilendirme sonrasında tam aydınlatılmış kimsenin, ilgili usulün uygulanmasına müdafî huzurunda rıza göstermesi gerekliliğine ilişkindir. Müdafîin şüpheli veya sanıktan aydınlatılmış onam alınırken hazır bulunması, hem onun kurum hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirildiği hem de bu bilgilendirme karşısında açık rıza verdiğinin teminatını oluşturacaktır. Dolayısıyla isnat altındaki kişiden söz konusu usulünün uygulanmasına ilişkin müdafî huzurunda, tam aydınlatılmış bir onam alınmalıdır. CMK'da bu hususta da gerekli düzenlemelere yeteri kadar yer verildiği kanaatinde olduğumuzu ifade etmek isteriz.

İlgili Alternatif Çözüm Yolunun Uygulanacağı Suç Tiplerinin Kamusal Menfaat Bakımından Ciddi Derecede Önem Arz Etmemesi: Seri muhakeme ve basit yargılama gibi usullerin uygulanacağı suç tiplerinin kamusal menfaat bakımından görelî olarak büyük önem taşımaması elzemdir. Kamusal menfaatin ağır bastığı suç tipleri bakımından bu tür usullerin uygulanması, ilgili buna rıza gösterse bile kabul edilemez. CMK'da özellikle seri muhakemeye ilişkin düzenlemelerde bu hususta ciddi handikaplar bulunduğunu ifade etmek gerekir. Ancak bu handikaplar bir sonraki başlıkta ele alınacağından burada sadece bu tespiti yapmakla yetinmeyi uygun buluyoruz.

AIHM de basit yargılama usulü vb. kurumlara ilişkin olarak, önüne gelen değişik davalarda, yukarıda belirttiğimiz koşullara riayet edilmesi durumunda, bir hukuk sisteminde söz konusu kurumlara uygulama alanı tanınmasının sözleşmeye aykırılık oluşmayacağı yönünde kararlar vermektedir. Mahkemeye göre, kural olarak AIHS'de yer alan adil yargılanmaya ilişkin alt haklardan isnat altında bulunan kimsenin rızasıyla vazgeçemeyeceğine dair bir hüküm sözleşmede yer almamaktadır. Dolayısıyla aydınlatılmış olarak rızası alınan kişiyle ilgili olarak, kamusal menfaat de aksini gerektirmiyorsa, seri muhakeme vb. kurumlarla hüküm kurulması adil yargılanma hakkının ihlalini oluşturmayacaktır. Bu bağlamda AIHS'nin 6. maddesinin ne ruhu ne de lafzı kişinin adil yargılanmanın belli güvencelerinden, kendi isteğiyle, açıkça veya zımnen vazgeçmesini engellemektedir. Ancak, bir haktan vazgeçmenin AIHS bakımından etkin olması için kişinin bu haktan vazgeçtiği net bir şekilde tespit edilmeli ve bu haktan vazgeçmesine mütenasip asgari güvenceler sağlanmalıdır. Ayrıca, bu durum herhangi önemli bir kamu menfaatine aykırı olmamalıdır⁷¹.

Örneğin AIHM, Hermi/İtalya kararında, seri muhakeme usulüne ilişkin esasları değerlendirmiştir⁷². Buna göre; seri muhakeme incelemesinin açık olarak yapılmaması başvuranın kendi rızasıyla talep ettiği basitleştirilmiş bir usul olan seri muhakeme usulünün

71 Bkz. Hermi/İtalya, B.N.: 18114/02, K.T.: 18.10.2006, p. 73. <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-77543> (E.T.: 08.10.2020); Sejdovic/İtalya, B.N.: 56581/00, K.T.: 01.03.2006, p. 86. <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-72629> (E.T.: 08.10.2020). Ayrıca bkz. **6. Madde Rehberi-Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Yönü)**, Avrupa Konseyi-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ortak Yayını, Ankara 2014, s.39

72 Kararın değerlendirmesi için bkz. CENGİZ Serkan/DEMİR AÇ Fahrettin/ERGÜL Teoman/McBRIDE Jeremy/TEZCAN Durmuş, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Türkiye Barolar Birliği ve Avrupa Konseyi Yayını, Şen Matbaa, Ankara 2008, s.125 vd.

benimsenmesinin içeriğinde yer almaktadır. Dolayısıyla başvuran, bunu bilerek usulün uygulanmasını kabul etmiştir. Seri muhakeme usulünün davalı için şüphesiz avantajları vardır. Bu bağlamda isnat altındaki kimse hüküm giydiği takdirde, büyük oranda azaltılmış ceza almaktadır. Ayrıca isnat altındaki kişinin rıza gösterdiği hüküm için karşı tarafın başvurabileceği etkili bir kanun yolu da yoktur. Öte yandan, seri muhakeme usulü, iç hukuk tarafından sağlanan dava usulüne ait garantilerin azalmasına neden olmaktadır. Kendisinin seçmiş olduğu iki avukat tarafından savunulan başvuranın, seri muhakeme usulünün uygulanması talebinin sonuçlarının şüphesiz olarak farkındadır. Ayrıca, yukarıda bu usulün uygulanmasının kamu menfaatiyle ilgili herhangi bir soru ortaya çıkarmadığı görülmektedir. Seri muhakeme usulünde açık duruşma yapılmasının gerekli olup olmadığının belirlenirken ise, davanın makul bir süre içerisinde görülmesi hakkı ve mahkemelerin dosyaları süratli bir şekilde inceleme zorunluluğu dahil olmak üzere diğer hususların da dikkate alınması gerekir. İtalyan yasama organı, seri muhakeme usulünü uygulamaya başlayarak, cezai kovuşturmasını basitleştirmeyi, dolayısıyla hızlandırmayı amaçlamış görünmektedir. Bu bağlamda ilk ve ikinci derece mahkemeleri tarafından yapılan duruşmaların özel ve dolayısıyla dinleyiciler olmaksızın gerçekleşmesi, AİHS'nin bir ihlâli olarak algılanamaz.

Mahkeme özellikle yargılamaların hakimin tarafsızlığı ve duruşmaların aleniyeti başta olmak üzere, adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok haktan sanığın feragat edebileceğine dair başkaca kararlar da vermiştir. Örneğin; isnat altındaki kişi hakimin tarafsızlığına ilişkin haktan, belirli koşullar altında, feragat etmişse adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği kabul edilmektedir. Ancak mahkeme feragat dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlalinin söz konusu olmadığına karar verdiği hallerde, feragatın şüpheye yer vermeyecek biçimde yapılmış olmasını aramaktadır⁷³. Benzer şekilde AİHM, aleniyetten de feragat edilmesini kabul etmektedir. Hatta kamu yarına aykırı olmadıkça, bu feragatın açık veya zımni olmasının da önemi bulunmamaktadır⁷⁴.

73 D./İrlanda davasında, başvuruçunun Sunday gazetesine karşı açtığı davanın temyiz incelemesini yapan hakimlerden birisi, gazetenin birkaç hissesine sahiptir. Başvuruçucu bu konuda mahkeme kalemi tarafından bilgilendirildiği halde ne duruşma öncesinde ne de duruşma sırasında itiraz etmemiştir. Komisyon kendisine imkan verildiği halde başvuruçunun tarafsızlığa ilişkin herhangi bir itirazda bulunmaması nedeniyle AİHS m.6/1'in ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır. D./İrlanda, B.N.: 26499/02, K.T: 27.06.2006 <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-76233> (E.T.:08.10.2020).

74 LADEWİG Hans-Meyer, "Adil Yargılanma Hakkı-II", **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Çev.: HAKERİ Hakan), Seçkin Yayınevi, Ankara 2004, s.89

Feragatın zimni olduğu hallerde bunun tereddüde yer vermeyecek şekilde olması ve kamu menfaatiyle ters düşmemesi gereklidir⁷⁵. Eğer başvuru talebi halinde duruşma yapılacağı iç hukukta düzenlenmişse, *kamu menfaatiyle çatışmadığı müddetçe*, sanığın duruşma talep etmemiş olması zimni feragat olarak nitelendirilir⁷⁶. Hakansson ve Stureson/İsveç davasında ise mahkeme, özellikle ceza davalarında sanığın kapalı duruşma talep etmesi halinde, mahkemenin sanığın menfaati ile kamu menfaati arasında bir orantı kurmak suretiyle talebi reddetmesini haklı bulmuştur. AİHM'ye göre aleniyetten feragat etmenin kamu yararına önemli derecede aykırı olduğu hallerde, aleniyetin sağlanması zorunludur⁷⁷.

Yukarıdaki mahkeme kararlarından da açıkça anlaşıldığı üzere, AİHM, isnat altındaki kimsenin adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerden müdafî huzurunda feragat ettiği hallerde dahi uyuşmazlığın kamusal menfaat bakımından ciddi önem arz edip arz etmediğini denetlemektedir. Bu bağlamda kamusal menfaat bakımından ciddi öneme haiz davalarda, sanık müdafî huzurunda haklarından feragat etmiş bile olsa bu durum adil yargılanma hakkının ihlali olacaktır. Nitekim bu hak, sadece bireysel menfaatleri değil; kamusal menfaatleri de koruma altına almaktadır. Uyuşmazlığın kamusal bakımdan ciddi bir önemi olup olmadığı belirlenirken göz önünde bulundurulacak en önemli husus, uyuşmazlık konusu fiilin ilişkin olduğu suçun ağırlığıdır. Bu bağlamda isnat altındaki kişi bakımından ağır yaptırımlar öngören suçlara ilişkin uyuşmazlıklarda seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin kabulü hak ihlali olacaktır. Dolayısıyla kasten öldürme, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti gibi ağır nitelikteki suçlar seri muhakeme veya basit yargılama usulü kapsamına alınamaz.

V. ADİL YARGILANMA HAKKI VE DİĞER BAZI ANAYASAL İLKELER BAKIMINDAN BASİT YARGILAMA USULÜNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

AİHM alternatif çözüm yollarına ilişkin uygulamaları doğrudan AİHS'nin ihlali olarak kabul etmemektedir. Ancak özellikle adil yargılanma hakkı bakımından ihlal olmadığının kabulü için birtakım

75 Hakansson ve Stureson/İsveç, B.N.: 11855/85 K.T.: 21.02.1990 <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57638> (E.T.:08.10.2020). Werner/Avusturya; B.N.: 21835/93 K.T.: 24.11.1997 <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58114> (E.T.:08.10.2020).

76 Zumtobel/Avusturya; B.N.: 12235/86 K.T.: 21.09.1993, p. 33-34 <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57847> (E.T.:08.10.2020).

77 Hakansson ve Stureson/İsveç, p. 44-50.

koşulların gerçekleşmesi gereklidir. Bu hususa ilişkin açıklamaları bir önceki başlıkta ayrıntılı olarak yapmıştık. Bu nedenle, burada bu hususu vurgulamakla yetinmeyi uygun buluyoruz.

Bununla birlikte AİHM'nin kabul ettiği koşulları 7188 sayılı Kanun'la hukuk sistemimize giren basit yargılamaya ilişkin hükümlerin ne oranda karşıladığının da tespiti gereklidir. Bunun yanında anayasamızda yer alan hükümler bağlamında, AİHS hükümlerine aykırılığı bulunmayan alternatif çözüm yollarına ilişkin kanuni bir düzenlemenin, anayasaya aykırılığının söz konusu olması da mümkündür. Daha önce de belirttiğimiz üzere, anayasanın temel hak ve özgürlükler arasında düzenlediği haklar bakımından, AİHM gibi bir hareket tarzı benimsenerek, belirli koşulların varlığı durumunda, isnat altındaki kişinin rızasıyla, somut olayda muhakemeye ilişkin temel hakları kullanmaktan vazgeçebileceğinin kabulü gerekir. Ancak ilgili hak bakımından anayasanın başka bölümlerinde de düzenleme getirilmişse; bir başka deyişle, anayasa koyucu söz konusu kişisel teminata, devletin yapısı ve kamusal düzen bakımından ayrıca bir önem atfetmişse, bu halde temel hakka yapılacak söz konusu müdahale anayasaya aykırı olacaktır. Nitekim anayasa koyucu AİHS'den farklı olarak, bazı uygulamaları kamusal menfaat bakımından sakıncalı görmüştür.

Hukuk literatüründe sıklıkla ifade edildiği üzere *gecikmiş adalet, adalet değildir*⁷⁸. Buna karşın *adalet de süratle feda edilemeyecek kadar önemli bir değerdir*. Dolayısıyla muhakemeyi çabuklaştırmak amacıyla adil yargılanmaya ilişkin ilkelere de aşırı derecede taviz verilmemelidir. İkisi arasında bir dengenin sağlanması elzemdir. Basit yargılama usulü de tıpkı seri muhakeme usulü gibi, mahkemelerin iş yükünü azaltmaya ve böylelikle diğer yargılamaları hızlandırmaya yönelik kabul edilmiş kurumlardandır. Bu bağlamda seri muhakeme usulü gibi basit yargılama usulü de adil yargılanma hakkı bakımından ciddi handikapları bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin isnat altındaki kişinin aleni duruşmada yargılanma hakkı vardır (AİHS m.6/1). Ama basit yargılamada bir duruşma yapılmadığı gibi, mahkeme önünde gerçekleşen aşamalar da aleni değildir. Bu durum aynı zamanda Anayasa m.141/1'i de müdahale oluşturur niteliktedir.

Bununla birlikte, önceki üst başlıkta da ifade ettiğimiz üzere, AİHM, belirli koşullar altında, basit yargılama benzeri usullerin uygulanmasını

78 TOROSLU, s.613.

AİHS'ye aykırı bulmamaktadır. Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere ilişkin kısmında ve özellikle AY m.38'de yer alan düzenlemelerin bu doğrultuda yorumlanması ve şüphelinin/sanığın, rızasıyla, somut olaylar bakımından bu hakkını kullanmaktan feragat edebileceğinin kabulünün yerinde olacağı kanaatindeyiz. AİHM'nin birçok kararında belirtildiği üzere yargılamayı hızlandırmaya yönelik bu tür alternatif çözüm yollarının ancak kamusal menfaati ciddi anlamda zarara uğratmayacak hafif nitelikteki suçlarla ilgili uygulanması mümkündür. Bunun yanında müdafî huzurunda isnat altındaki kişinin aydınlatılmış onamının alınması da gerekir. Nitekim AİHM'nin birçok kararında vurguladığı üzere, adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden isnat altındaki kişinin rızasıyla feragat edemeyeceğine dair bir hüküm AİHS'nin herhangi bir yerinde yazmamaktadır. Dolayısıyla daha önce ayrıntılı olarak açıkladığımız koşullar varlığına bağlı olarak, isnat altındaki kişinin onamı alınarak basit yargılama usulünün uygulanması adil yargılanma hakkını zedelese bile ihlal oluşturmamaktadır.

Basit yargılama usulünün düzenlendiği CMK m.251 vd., sanığın tam olarak aydınlatılmış onayının alınmasına, avukat güvencesinin bulunmasına ve kamusal düzen bakımından nispeten hafif nitelikteki suçlara ilişkin bir uygulama alanı sağlanmasına yönelik hükümlere yer verilmiştir. Bu bağlamda basit yargılama usulüne ilişkin hükümler bakımından adil yargılanma hakkı ve diğer anayasal ilkelerle bağlantılı ciddi bir sorun ve ihlal bulunmadığı kanaatini taşımaktayız.

Anayasa Mahkemesi daha önceki Yargıtay içtihatlarıyla da uyumlu şekilde, basit yargılama usulünün uygulanmaya başlanacağı zamana ilişkin bir uygulama hükmünün iptaline karar vermiştir.⁷⁹

79 "... 27. İtiraz konusu kural belirli bir tarihten önce kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarda basit yargılama usulünün uygulanamayacağını öngörmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Kanun'un 251. maddesinin (3) numaralı fıkrası basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkûmiyet karar verildiği takdirde verilecek sonuç cezada dörtte bir oranında indirim yapılmasını öngörmektedir. Buna göre itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz hüküm kurulmamış dolayısıyla yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesini ihlal etmektedir.

...

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle eklenen geçici 5. maddenin (d) bendinde yer alan;

A. "...kovuşturma evresine geçilmiş,..." ibaresine ilişkin esas incelemenin aynı bentte yer alan "...basit yargılama usulü..." yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE,

B. "...kovuşturma evresine geçilmiş,..." ibaresinin aynı bentte yer alan "...basit yargılama usulü..." yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Recai AKYEL ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 25/6/2020 tarihinde karar verildi." AYM, 25.06.2020, E. 220/16 K. 2020/33, R.G. No: 31218; R.G. Tarihi: 19.8.2020.

Nitekim Yargıtay yıllardır yerleşik uygulamasında, temelde ceza muhakemesi kurumu olmakla birlikte, yargılamanın yapılmasına ve cezanın miktarına dolaylı da olsa etkisi olan hukuki kurumları, çifte karakterli (hem maddi ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukuku niteliği olan) kurumlar olarak kabul etmektedir.⁸⁰ Buna bağlı olarak (şikayet, izin, HAGB gibi) bu tür kurumlara ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanmasında ise lehe kanun uygulaması yapılacağına hükmetmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, CMK geçici m. 5/1/d'de şu hükme yer verilmiştir; "1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulü uygulanmaz." Ancak daha önceki Yargıtay içtihatları doğrultusunda düşünüldüğünde,⁸¹ basit yargılama usulünün

80 "...ceza muhakemesi kanunlarının zaman bakımından uygulanması konusunda tutarlılıktan söz edilmesi zordur. Birçok yazar, muhakeme normlarının uygulanması konusunda derhal uygulanırlık ilkesini kabul etmekte, ancak muhakeme şartları gibi çeşitli muhakeme normları bakımından lehe normun geçmişe uygulanmasını ya da yürürlük ötesi uygulanmasını da savunabilmektedir. Aynı durum yargı organları için de geçerlidir. Bu noktada belki, kişi özgürlüğünü ilgilendiren ve kişi özgürlüğünü ilgilendirmeyen muhakeme kuralları bakımından bir ayrım yapılması düşünülebilir. Kişi özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğuracak ceza normları bakımından geçmişe uygulama yasağının etki doğurması peşinen kabul edilebilir. Hiç olmazsa bu şekilde, ceza muhakemesi normlarının derhal uygulanması ilkesi bakımından öğreti ya da uygulama tarafından kabul edilen istisnalar bir sisteme bağlanabilir. Diğer seçenek ise, derhal uygulanırlık bakımından geçerli hükümler dışında herhangi bir istisna kabul edilmemesi, yani ilkenin harfiyen uygulanmasıdır." Bkz. KATOĞLU Tuğrul, **Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Uygulanması**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 319.

81 "Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmesi hariç hakaret suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlıdır. Mağdurun şikayetçi olması halinde yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca uzlaşma işlemi yapıp sonuca göre karar verilmelidir. Somut olayda, anılan yasalar hüküm tarihinden sonra yürürlüğe girmiştir. Açıklanan nedenlerle sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi gerekir." Yar. 2. CD., 06.02.2006, E. 2005/2619, K. 2006/1356. "5237 sayılı TCK'nın 125. maddesinde düzenlenen ve sanığın eylemine uyan hakaret suçunun, 131/1. maddesinde düzenlenen kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmesi hali hariç olmak üzere, soruşturulması ve kovuşturulmasının şikayete bağlı olması ve mağdurun şikayetçi olması karşısında, 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemi yapılmalı, sonucuna göre karar verilmelidir." Yar. 2. CD., 27.02.2006, E. 2005/4591, K. 2006/3340. "Öncelikle lehe olduğundan kuşku bulunmayan ve diğer kişiselleştirme nedenlerinden önce Yargıç tarafından isteme bağlı olmaksızın değerlendirilmesi zorunluluğu bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının bulunup bulunmadığı değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun saptanmasında zorunluluk bulunmaktadır." Yar. CGK., 03.06.2008, E. 2008/2-149, K. 2008/163. "Sanığın zincirleme biçimde görevli memura sövme suçundan cezalandırılmasına ilişkin hükmün verilmesinden sonra yürürlüğe giren 5728 sayılı Yasanın 562. maddesi ile Ceza Yargılaması Yasası'nın 231. maddesinin 5 ve 14. fıkralarında gerçekleştirilen değişiklikler sonucunda, bu maddede öngörülen objektif ve subjektif koşulların varlığı halinde uygulanması olanağı bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun tatbik alanı genişletilmiş ve somut olayda uygulanabilir bir hale gelmiştir. Kurulan hükmün sanık hakkında hukuki bir sonuç doğurmamasına olanak sağlayan ve bu yönüyle sanık lehine sonuç doğurduğunda kuşku bulunmayan bu hukuki kurumun sanık hakkında uygulanıp uygulanmayacağı ise öncelikle birinci derece yargılamasını yapan mahkemece ele alınıp değerlendirilmelidir. Bu itibarla, diğer yönlerinin bu aşamada incelenmesine gerek bulunmayan hükmün, öncelikle bu yasal değişikliğin değerlendirilebilmesi için bozulmasına karar verilmelidir." Yar. CGK., 01.04.2008, E. 2007/4MD-219, K. 2008/66 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

uygulanması sanık bakımından cezada indirim sağladığı için CMK m.251 vd. yürürlüğe girdikten sonra, kapsamında yer alan ve kesin hükümle sonuçlandırılmamış tüm uyuşmazlıklar bakımından etkili olmalıdır (Bkz. TCK m.7/2). Bu husus AY m.38'in de bir gereğidir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, yukarıda paylaştığımız CMK geçici m.5/1/d hükmünün basit yargılamaya ilişkin bir kısmının iptaline karar vermiştir⁸². Buna göre mahkeme; söz konusu hükümde yer alan “...kovuşturma evresine geçilmiş...” ibaresinin aynı bentte yer alan “... basit yargılama usulü...” yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesinin bu kararının daha önceki yüksek mahkeme içtihatları ile uyumlu olduğunu ifade etmek gerekir⁸³. Anayasa Mahkemesinin sadece “...kovuşturma evresine geçilmiş...” ibaresinin aynı bentte yer alan “...basit yargılama usulü...” yönünden iptaline karar vermiş olmasının nedeni ise başvuruda bulunan Adana 20. Asliye Ceza Mahkemesi’nin bakmakta olduğu, derdest dava yönünden başvurmuş olması ve bakılmakta olan davada “...seri muhakeme...”, “...hükme bağlanmış veya kesinleşmiş...” ibarelerinin uygulanma imkanının bulunmamasıdır. Zaten başvuru “1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda ... basit yargılama usulü uygulanmaz” ibaresi yönünden yapılmış olsa da Anayasa Mahkemesi “bakılmakta olan davada iddianamenin kabulü ile kovuşturma aşamasına geçilmiş ve dava derdest durumdadır. Dolayısıyla söz konusu davanın hükme bağlanmamış veya kesinleşmemiş olması nedeniyle anılan bentte yer alan ‘...hükme bağlanmış veya kesinleşmiş...’ ibaresinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Açıklanan nedenle bu ibareye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.” gerekçesiyle incelemeyi sadece başvuru konusu hükmün “...hükme bağlanmış veya kesinleşmiş...” ve “...seri muhakeme usulü ile...” ibareleri dışında kalan kısmı bakımından gerçekleştirmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 14.01.2021 tarihli bir başka kararı ile CMK geçici m.5/1/d’de yer alan “...hükme bağlanmış...” ibaresinin de “... basit yargılama usulü...” yönünden Anayasa’ya aykırı olduğu sonucuna

82 R.G. No: 31218; R.G. Tarihi: 19.8.2020; Esas Sayısı: 2020/16; Karar Sayısı: 2020/33; Karar Tarihi: 25/6/2020

83 Bir görüşe göre; Anayasa Mahkemesinin basit yargılama usulünde uygulanan indirimi maddi ceza hukuku kuralıymış gibi değerlendirerek lehe olması sebebiyle geçmişe yürüyeceğine karar vermesi yerinde değildir. Zira söz konusu olan bir usul hükmüdür. Düzenleme yer alan “kovuşturma evresine geçilmiş” ibaresi; 1.1.2020 tarihinde kovuşturma aşamasına geçilmiş ancak henüz duruşması yapılmamış uyuşmazlıklar bakımından basit yargılama usulünün uygulanmasına engel olmaktadır. Oysa derhal uygulama ilkesi bu aşamadaki uyuşmazlıklar bakımından da basit yargılama usulünün uygulanması gerekir. Bu nedenle görüş sahibi iptal kararının gerekçesine katılmamaktadır. Bkz. KOCA, s. 193.

ulaşarak iptaline karar vermiştir⁸⁴. Bu karar gereğince kesin hükme bağlanmamış tüm uyuşmazlıklar bakımından basit yargılama usulünün uygulanması mümkün hale gelmiştir.

SONUÇ

Hukukumuzda kabul edilmiş olan alternatif cezai çözüm yollarından biri de basit yargılama usulüdür. 2019 yılında 7188 sayılı kanun değişikliği ile hukuk sistemimize giren basit yargılama usulü, mahkemelerin iş yükünü azaltmayı, böylelikle mahkemelerin ellerindeki diğer dosyalara daha fazla vakit ayırarak, bunlarla ilgili uyuşmazlıkları daha çabuk çözüme kavuşturmalarını amaçlamaktadırlar. Bu sayede ceza davalısı kişilerin makul sürede yargılanma hakkı da ihlal edilmemiş olacaktır.

Basit yargılama usulü uygulanırken, sanığın adil yargılanma hakkına ilişkin birçok güvenceden ve anayasal haktan feragat etmesi gerekmektedir. Bu nedenle söz konusu usulün uygulama alanının anayasal sınırlara uygun olup olmadığı ile ilgili ciddi tartışmalar bulunmaktadır. Nitekim bu tür kurumlara ciddi ihtiyaç bir olsa da hukuk devletinin bir gereği olarak, bunların anayasal sınırlar içerisinde hükme bağlanması zorunludur.

Bu bağlamda mahkemelerin iş yükünün fazlalığı, modern ceza muhakemesinin birçok temel ilkesine istisna getirilerek, bu tür alternatif cezai uyuşmazlık çözüm yollarının ihdasını zorunlu kılmaktadır. Elbette ki bu kurumlara ilişkin olarak hiç kimse, tam bir gönül rahatlığı ile sorunsuz bir sistem öngörüldüğünü söyleyememektedir. Ancak ceza adaleti sistemine ilişkin alınan birçok kararda olduğu üzere, basit yargılama gibi kurumların artı-eksi analizi yapıldığında, zorunluluktan kaynaklı getirilerinin götürülerine nazaran çok daha fazla olduğu görülmektedir. Aksi takdirde mahkemelerin giderek artan iş yükü altında ezilmeleri kaçınılmaz olacaktır. bu bağlamda anayasal sınırlar

84 "İtiraz konusu kural belirli bir tarih itibarıyla hükme bağlanmış dosyalarda basit yargılama usulünün uygulanamayacağını öngörmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Kanun'un 251. maddesinin (3) numaralı fıkrası basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkumiyet kararı verildiği takdirde verilecek sonuç cezada dörtte bir oranında indirim yapılmasının öngörmektedir. Buna göre itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz kesinleşmiş hükümle sonuçlanmamış, dolayısıyla yeni yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarih itibarıyla hükme bağlanmış dosyalarda uygulanmamasını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 38. Maddesini ihlal eder niteliktedir. Kuralın bu niteliği ve yargılama üzerindeki etkisi dikkate alındığında Anayasa Mahkemesinin 25/6/2020 tarihli ve E. 2020/16 K. 2020/33 sayılı kararında ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum söz konusu değildir." AYM, 14.01.2021, E. 2020/81 K. 2021/4, R.G. No: 31425; R.G. Tarihi: 16.03.2021.

içerisinde kalarak bu tür kurumlara hukuk sisteminde yer verilmesinin gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Basit yargılama usulü; görece hafif nitelikteki suçlar bakımından öngörülmüş olan, duruşma yapılmaksızın cezai uyuşmazlıkları çözüme kavuşturan, yazılı beyan esasına göre kurgulanmış, sanığın dolaylı rızasıyla adil yargılanmaya ilişkin birtakım güvencelerden yararlandırılmadığı, mahkemelerin emek ve zaman yönünden tasarrufta bulunmasına hizmet eden özel bir yargılama usulüdür. Bu bağlamda basit yargılama, yazılı beyan ve duruşmasız yargılama esasları üzerine inşa edilmiş bir muhakeme kurumudur. Seri muhakeme usulünün aksine, koşullarının oluşması durumunda basit yargılama usulünün uygulanması zorunlu değildir. Basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağını mahkeme takdir eder.

Ceza muhakemesinde her suçla ilgili olarak basit yargılama usulünün uygulanması mümkün değildir. Genel muhakeme usulüne istisna getiren ve dolayısıyla istisnai nitelikte olan bu kurum, aşağıda daha ayrıntılı inceleyeceğimiz üzere, sadece kanunda belirlenen kapsam dahilindeki suçlarla ilgili olarak uygulanabilecektir. Bilindiği üzere ceza muhakemesinde kıyas kuralı olarak serbesttir. Ancak temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı nitelikteki hükümler ile istisnai nitelikteki hükümlerin kıyasen genişletilmeleri mümkün değildir. Basit yargılama usulü kapsamındaki suçların da bu bağlamda kıyasen genişletilmeleri mümkün olmaz.

Ceza muhakemesi bakımından istisnai bir yol olan basit yargılama usulünün uygulanması için birtakım koşulların gerçekleşmesi gerekir. Aksi takdirde bu istisnai yolun uygulanması söz konusu olamayacaktır. Bu bağlamda basit yargılama usulünün uygulanma koşulları şu şekildedir;

- Kovuşturmaya geçilmiş olması
- Uyuşmazlığın asliye ceza mahkemesinin görev alanında bulunması
- Muhakeme konusu fiilin oluşturduğu suçun basit yargılama usulüne tabi olması.
- Mahkemenin dosya içeriğinden vicdani kanaate ulaşması
- Suçun basit yargılama usulüne tabi olmayan bir başka suçla birlikte işlenmemiş olması

- Suçun takibinin izne veya talebe bağlı olmaması
- Suçun takibinin izin ve talep dışında tabi olduğu muhakeme şartının gerçekleşmiş olması
- Sanıkta yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinden birinin bulunmaması

Temel bir hak olarak adil yargılanma hakkı ise sanık bakımından yargılamanın uluslararası sözleşmelerle belgelenmiş ilkelere uygun bir şekilde yapılmasını ve onun muhakemeye ilişkin haklarının korunmasını teminat altına alır. Söz konusu hak 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 10. maddesinde hükme bağlandığı gibi, Türkiye'nin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerden olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ise 14. maddesinde bireyler bakımından teminat altına alınmıştır.

AİHS m.6'daki düzenleme dikkate alındığında, adil yargılanma hakkı; *bireyin, gerek medeni hak ve yükümlülüklerine gerekse cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalara ilişkin herhangi bir davanın, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, makul bir süre içerisinde, aleni ve hakkaniyete uygun olarak görülmesine ilişkin hakkı* olarak tanımlanabilir.

AİHM basit yargılama gibi alternatif çözüm yöntemleri ile isnat altındaki kimseler hakkında mahkumiyet hükmü kurulabilmesini AİHS'nin ve özellikle 6. maddede düzenlenen adil yargılanma hakkının bir ihlali olarak görmemektedir. Ancak bunun için birtakım koşulların gerçekleşmesini aramaktadır. Aksi takdirde ilgililerin adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Bu koşullar şu şekilde sıralanabilir;

- *Tam, Açık ve Anlaşılır Şekilde Bilgilendirme*
- *İsnat Altındaki Kimsenin Kurumun Uygulanmasına Müdafî Huzurunda Rıza Göstermesi*
- *İlgili Alternatif Çözüm Yolunun Uygulanacağı Suç Tiplerinin Kamusal Menfaat Bakımından Ciddi Derecede Önem Arz Etmemesi*

AİHM de basit yargılama usulü vb. kurumlara ilişkin olarak, önüne gelen değişik davalarda, yukarıda belirttiğimiz koşullara riayet edilmesi durumunda, bir hukuk sisteminde söz konusu kurumlara uygulama alanı tanınmasının sözleşmeye aykırılık oluşmayacağı yönünde kararlar vermektedir. Mahkemeye göre, kural olarak AİHS'de yer alan adil yargılanmaya ilişkin alt haklardan isnat altında bulunan

kimsenin rızasıyla vazgeçemeyeceğine dair bir hüküm sözleşmede yer almamaktadır. Dolayısıyla aydınlatılmış olarak rızası alınan kişiyle ilgili olarak, kamusal menfaat de aksini gerektirmiyorsa, seri muhakeme vb. kurumlarla hüküm kurulması adil yargılanma hakkının ihlalini oluşturmayacaktır. Bu bağlamda AİHS'nin 6. maddesinin ne ruhu ne de lafzı kişinin adil yargılanmanın belli güvencelerinden, kendi isteğiyle, açıkça veya zımnen vazgeçmesini engellemektedir. Ancak, bir haktan vazgeçmenin AİHS bakımından etkin olması için kişinin bu haktan vazgeçtiği net bir şekilde tespit edilmeli ve bu haktan vazgeçmesine mütenasip asgari güvenceler sağlanmalıdır. Ayrıca, bu durum herhangi önemli bir kamu menfaatine aykırı olmamalıdır.

Hukuk literatüründe sıklıkla ifade edildiği üzere *gecikmiş adalet, adalet değildir*. Buna karşın *adalet de süratle feda edilemeyecek kadar önemli bir değerdir*. Dolayısıyla muhakemeyi çabuklaştırmak amacıyla adil yargılanmaya ilişkin ilkelerden de aşırı derecede taviz verilmemelidir. İkisi arasında bir dengenin sağlanması elzemdir. Basit yargılama usulü de tıpkı seri muhakeme usulü gibi, mahkemelerin iş yükünü azaltmaya ve böylelikle diğer yargılamaları hızlandırmaya yönelik kabul edilmiş kurumlardandır. Bu bağlamda seri muhakeme usulü gibi basit yargılama usulü de adil yargılanma hakkı bakımından ciddi handikapları bünyesinde barındırmaktadır.

Yukarıda açıkladığımız üzere AİHM, belirli koşullar altında, basit yargılama benzeri usullerin uygulanmasını AİHS'ye aykırı bulmamaktadır. Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere ilişkin kısmında ve özellikle AY m.38'de yer alan düzenlemelerin bu doğrultuda yorumlanması ve şüphelinin/sanığın, rızasıyla, somut olaylar bakımından bu hakkını kullanmaktan feragat edebileceğinin kabulünün yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Basit yargılama usulünün düzenlendiği CMK m.251 vd., sanığın tam olarak aydınlatılmış onamının alınmasına, avukat güvencesinin bulunmasına ve kamusal düzen bakımından nispeten hafif nitelikteki suçlara ilişkin bir uygulama alanı sağlanmasına yönelik hükümlere yer verilmiştir. Bu bağlamda basit yargılama usulüne ilişkin hükümler bakımından adil yargılanma hakkı ve diğer anayasal ilkelerle bağlantılı ciddi bir sorun ve ihlal bulunmadığı kanaatini taşımaktayız. Ancak Anayasa mahkemesi daha önceki Yargıtay içtihatlarıyla da uyumlu şekilde, basit yargılama usulünün uygulanmaya başlanacağı zamana ilişkin bir uygulama hükmünün iptaline karar vermiştir. Nitekim

Yargıtay yıllardır yerleşik uygulamasında, temelde ceza muhakemesi kurumu olmakla birlikte, yargılamanın yapılmasına ve cezanın miktarına dolaylı da olsa etkisi olan hukuki kurumları, çifte karakterli (hem maddi ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukuku niteliği olan) kurumlar olarak kabul etmektedir. Buna bağlı olarak (şikayet, izin, HAGB gibi) bu tür kurumlara ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanmasında ise lehe kanun uygulaması yapılacağına hükmetmektedir. CMK geçici m. 5/1/d'de şu hükme yer verilmiştir; *"1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulü uygulanmaz."* Ancak daha önceki Yargıtay içtihatları doğrultusunda düşünüldüğünde, basit yargılama usulünün uygulanması sanık bakımından cezada indirim sağladığı için CMK m.251 vd. yürürlüğe girdikten sonra, kapsamında yer alan ve kesin hükümle sonuçlandırılmamış tüm uyuşmazlıklar bakımından etkili olmalıdır (Bkz. TCK m.7/2). Bu husus AY m.38'in de bir gereğidir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, yukarıda paylaştığımız CMK geçici m.5/1/d hükmünün basit yargılamaya ilişkin bir kısmının iptaline karar vermiştir. Buna göre mahkeme; söz konusu hükümde yer alan *"...kovuşturma evresine geçilmiş..."* ibaresinin aynı bentte yer alan *"...basit yargılama usulü..."* yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi 14.01.2021 tarihinde vermiş olduğu başka bir kararıyla söz konusu hükümde yer alan *"... hükme bağlanmış..."* ibaresini de *"...basit yargılama usulü..."* yönünden Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. Bu iptal kararıyla birlikte kesin hükümle sonuçlandırılmamış tüm uyuşmazlıklar bakımından basit yargılama usulünün uygulanması mümkün hale gelmiştir.

KAYNAKLAR

6. Madde Rehberi-Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Yönü), Avrupa Konseyi-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ortak Yayını, Ankara 2014.

ALDEMİR Hüsnü, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.

CENGİZ Serkan/DEMİRAGÖ Fahrettin/ERGÜL Teoman/McBRIDE Jeremy/TEZCAN Durmuş, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Türkiye Barolar Birliği ve Avrupa Konseyi Yayını, Şen Matbaa, Ankara 2008.

CENTEL Nur/ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2020.

DEĞİRMENCİ Olgun, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 252-252)", **Terazi Hukuk Dergisi**, S.: 1, 2020.

DONAY Süheyl, **İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982.

DÖNMEZER Sulhi, Ceza Adaleti Sistemimiz Üzerine Düşünceler, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yargı Reformu Özel Sayısı, Ağustos, 1996.

DÖNMEZER Sulhi/YENİSEY Feridun, "Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği 1998", Nurullah KUNTER/Feridun YENİSEY, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, isimli eserin eki.

ERSOY Uğur, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.: 2, 2020.

FEYZİOĞLU Metin, **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Yetkin Yayınları, Ankara 2002.

GRAF Jürgen-Peter, "StPO § 417 – 420", **Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung**, (der. R. Hanning), C. H. Beck, München, 2019.

HEINRICH Bernd, "Rechtstaatliche Mindesgarantien im Strafverfahren", **Juristische Ausbildung**, S.: 3, 2003.

KARAKEHYA Hakan, "Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek", **Eskişehir Barosu Dergisi**, Haziran, 2006.

KATOĞLU Tuğrul, **Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Uygulanması**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008.

KEZER Ahmet, **30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ve Basit Yargılama Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.

KIZILARSLAN Hakan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.:183 – 184, 2019.

KOCA Mahmut, “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.: 2, 2020.

KUNTER Nurullah/YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006.

LADEWİG Hans-Meyer, “Adil Yargılanma Hakkı-II”, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Çev.: HAKERİ Hakan), Seçkin Yayınevi, Ankara 2004.

PUTZKE Holm/SCHEINFELD Jörg, “StPO § 413 – 434”, **Münchener Kommentar zur StPO Band 3**, (der. C. Knauer, vd.), C. H. Beck, München, 2019.

SCHROEDER Friedrich-Christian, “Ceza Muhakemesinde Fair Trial İlkesi”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial**, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 1999.

ŞAHİN Cumhur, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.

ŞAHİN Cumhur/GÖKTÜRK Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.

ŞEN Ersan, **Ceza Muhakemesinde Seri ve Basit Yargılama Usulleri**, <https://www.hukukihaber.net/ceza-muhakemesinde-seri-ve-basit-yargilama-usulleri-makale,7039.html> (E.T.: 23.12.2020).

TAŞKIN Ş. Cankat, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, (“*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*”).

TAŞKIN Şaban Cankat, “7188 Sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu’na Getirilen “Basit Yargılama Usulü” Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.: 1 – 3, 2020, (“*Basit Yargılama Usulü Tespit ve Değerlendirmeler*”).

TEMMING Dieter, “StPO StPO § 417 – 420”, **BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra**, (der. J. Graf), C.H. Beck, München, 2020.

TOROSLU Nevzat, **Ceza Yargılamalarının Çabuklaştırılması Sorunu**, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yargı Reformu Özel Sayısı, Ağustos, 1996.

Uluslararası Af Örgütü, **Adil Yargılanma Hakkı**, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.

VOLK Klaus, **Grundkurs StPO**, C. H. Beck, München 2005.

YENİSEY Feridun, Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliği, Normal Çalışma Süresi ve Gecikme, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yargı Reformu Özel Sayısı, Ağustos, 1996.

YENİSEY Feridun/NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.

YILMAZ Zahit/APIŞ Özge, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, S.: 1, 2020.

YURTCAN Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

YÜCE Turhan Tufan, "Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz", **Adalet Dergisi**, S.: 5-6, 1962.